

İntizar Nəbiyeva

Qarabağ hekayələri

İNTİZAR NƏBİYEVƏ

QARABAĞ HEKAYƏLƏRİ

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI
INV. № 125083

BAKİ-2022

84(5Aze)
N49

Redaktor: Nəcibə Məmmədova
Korrektor: Firudin Avtandiloğlu
Dizayner: Fəriz Məhərrəmov

İntizar Nəbiyeva. «Qarabağ hekayələri». Bakı,
«Maarif», 2022, 84 səh.

ISBN: 978-9952-448-24-08

@ İntizar Nəbiyeva

~~~~~ QARABAĞ HEKAYƏLƏRİ ~~~~~

QARA ÇADRALI UCAVBOYLU QADIN

(Sənədli hekayə)

(Xalq artisti Arif Quliyevin əziz xatirəsinə)

O zaman mən balaca idim. Çooox balaca. Ətrafımda baş verənləri anlamırdım. Necə anlayaydım, axı hələ heç məktəbə də getmirdim. Yaddaşımın çox kiçik, olduqca kiçik, lakin parlaq işıq içərisində olan hissəsində həyatımın bəzi kadrları olduğu kimi qalmışdı. İndi onu sizə nəgıl edəcəm.

Bilirəm, mən danışdıqca, ağladıqca siz də kövrələcəksiniz, hələ bəlkə əməlli-başlı ağlayacaqsınız, hönkürəcəksiniz də.. Amma rica edirəm, ağlamayın. Mən bunu sizin ağlamağınız üçün danışmıram. Sadəcə ürəyimi boşaldıram.

Uzun onilliklərdən bəri ürəyimi göynədən, param-parça edən uşaqılıq illərimin, atasız-anasız illərimin, sadəcə olaraq “ata”, “ana” xitabının həsrətilə qovrulduğum illərimin dəhşətli xatirələrini yada salır, ürəyimi boşaldıram. Bəlkə bir az yüngülləşdim, bəlkə ürəyimin həsrət, kədərdolu acısının bir qismini içimdən uzaqlaşdırıram. Bu “işğal”dan azad olmağa o qədər inanmasam da, bir az ümid edirəm... Uşaq evinə gələndə qədər necə olmuşam, atam kimdir, anam kimdir, məndən başqa bacım, ya qardaşım, əmim-dayım, xalam-bibim olubmu-olmayıbmı, qətiyyənlə xatırlamıram.

Bircə o yadımdadır ki, qara çadralı, ucaboylu bir qadınla bir binanın qarşısında dayandım. O, əllərimdən bərk-bərk tutmuşdu, əllərinin istisi, hərərəti sanki indi də əllərimdə imiş kimi düşünürəm. Əyilib əllərimdən, üzümdən öpəndə diqqətlə sifətinə baxdım. Gözəl, işıqlı gözlərinə. Amma bu

gözlərdə ələcsizliqdan doğan dərin kədər, bir də iri, şəffaf yaş damlları gördüm. Soruşa bilmədim ki, niyə ağlayırsan. O, yenə məni bərk-bərk qucaqladı, öpdü və həzin səslə dedi:

- Heç yana getmə, məni burada gözlə, indi gəlirəm.

O getdi, hərdən geri boylanır, yenə yoluna davam edirdi. Və... gözlərimdən itdi. O gedən getdi və... bir daha qayıtmadı. Onu əbədilik itirdim. Hara getdi, niyə getdi, niyə mənsiz getdi, bilmədim, Heç indi də bilmirəm... İçəridəkilər məni gördülər. Bir xala gəlib mənim qarşımda durdu:

- Balaca, burda niyə durmusan? Dillənmədim. Doğrusu, nə deyəcəyimi bilmədiyim üçün dillənə bilmədim. Xala məni içəri apardı. Adımı soruşdular, dinmədim. Adımı bilmirdim. Atamın adını soruşdular. Yenə dinmədim.

-Yaxşı, bəs ananın adı nədir?

Dinmədim. Amma ağlamağa başladım. Daha sual vermədilər. Mənim saçımı sıgalladılar, öpdülər. Və mən burda yaşamağa başladım. , elə adımı, soyadımı da burda verdilər: Asif Qulamzadə..

Hər gün anamı-həmin qara çadralı, ucaboylu qadını gözləyirdim. Doğrudur, mən dəqiq bilmirdim ki, o mənim anamdır. Lakin bir az ağlım kəsəndə fikirləşdim ki, elə o qadın mənim anam imiş. Axı anadan başqa kimin gözlərindən o sel kimi mirvari yaşlar axa bilərdi?!

Beləcə, kədər, nisgil içərisində illəri yola verirdim. O biri uşaqların valideynləri gəlir, balaları ilə görüşür, onları yedirir, əzizləyirdilər. Bəs mənimkilər harada idi? Mənim bir kimsəm yox idimi? Mən "Tapp!" eləyib göydənmi düşmüşdüm?!

Bir dəfə yenə ata-analar gəlmişdilər. Onlar deyir-gülür

sevinirdilər. Mənsə həmişəki kimi gizlincə onlara tamaşa edir, hərdən ağlayırdım. Amma göz yaşlarımı kimsə görməzdi. Deməli, mən kimsəsizəm, heç kəsə yoxdur. Bunu bir-dəfəlik qulaqlarımda sırğa etməliydim Yenə qapının şüşəli yerindən gələnləri seyr edəndə gördüm ki, bir qadın uşağına xeyli noğul verdi:

-Yeyərsən, oğlum. Yenə gələcəm.

Gələnlər getdilər. Mən qapının arxasından çıxdım. Həmin oğlana yaxınlaşdım.

-Sərdar, mənə də noğul verərsənmi?

-Niyə? Onu mənə anam alıb, a balası. Heç verərəmmi?! Sənin də anan sənə noğul alsın.

Heç nə demədim. Nə deyəydim ki? Mənim anamı var idi, atamı var idi?! Mən kimsəsiz idim. Qayıtdım otağa. Üzüüstə çarpayımaya uzandım. Üç gün məni yeməyə apara bilmədilər. Oğlan ürəyimi neştərləyən sözləri ilə məni o ki var "yedirtmişdi", lap "doyurmuşdu" da.

Bir neçə gün keçdi. Üzüm gülmür, könüm açılmırdı. Böyük zalda təkə oturmuşdum. Bir müğənni çox məlahətli səslə oxuyurdu. Özü də sanki mənə yeni bir yara vurmaq üçün ana haqqında oxuyurdu:

Ana can, ana,

Qurban adına.

Dünya bir yanadır,

Sənsə bir yana.

Əlimə qələm götürüb həmin müğənniyə məktub yazdım.

Noğul əhvalatı ilə bağlı olanlardan bəhs etdim. Sonunu belə tamamladım: "Hörmətli müğənni! Mən Sərdara deyə bilmədim ki, mənim anam yoxdur. Ümumiyyətlə, heç kimim yoxdur. Lakin sizi dinləyəndə elə bildim ki, anamın səsinə eşitdim. Çox xahiş edirəm ki, mənə bir az noğul göndərin. Qoyun o uşaq elə bilsin ki, mənim də anam var." Aradan bir həftə keçməmişdi ki, mənə bir bağlama göndərdilər. Açdım. Nə görsəm yaxşıdır? Bağlamadakıların hamısı rəngbərəng noğul idi. Hətta içində məktub da var idi. "Əziz oğlum Asif! Sən anasız deyilsən. Bu xalqın övladısan. Mən indi xarici ölkələrə qastrola gedirəm. İşim başımdan aşır. Amma nə zamansa biz görüşəcəyik. Sənin məktubunu saxlayacam".

Mən həyatə çıxdım, oynayan uşaqları səslədim. Hamı yürürək gəldi. Onlar heç zaman məni belə sevinən görməmişdilər.

- Nə olub, Asif? Anan gəlib?- deyə anasızlığımı bilən Eldar yavaşca pıçıldadı.

- Hə, hə! Anam mənə pay göndərüb, tezliklə özü də gələcək!

Qutunu həyətdəki böyük stolun üstünə qoydum, oradakı noğulları ovuc-ovuc uşaqlara payladım. Bir gözümsə Sərdarı axtarırdı. Gördüm ki, o, iri ağacın gövdəsinin arxasından bizə tamaşa edir. Heç bir şey olmamış kimi onu səslədim:

-Gəl, Sərdar, gəl sən də payını götür. O, çəkinə - çəkinə mənə yaxınlaşdı, ovuclarını noğulla doldurdum:

- Anam bunu bizə göndərüb. Hamımıza çatır, götür. Belə həmin günü həyatımın ən xoşbəxt günü hesab etdim.

Yenə illər ötdü. Mən orta təhsilimi uşaq evinin məktə-

bindəcə başa vurdum. İnstituta getmək arzusundaydım. Bu kimsəsizlik, yetimlik labirintindən çıxmaq arzusunda idim. Sənədlərimi qəbul komissiyasına verdim.

İmtahanlardan yaxşı qiymətlər alırdım. Lakin sonuncu imtahanda mənə "iki" verdilər. Bir gödək boylu, sifətindən zəhrimar yağan professor əlindəki siyahını nəzərdən keçirdi. Yanındakına dedi ki, adı yoxdur. Yanındakı kişi rəhmli adama oxşayırdı:

- Professor, nolar olmayanda. Heç olmasa, bir "üç" yazaq, pis danışmadı.

Onlar asta danışsalar da mən eşidirdim.

- Yox, Ruslan Firudinoviç qəti tapşırıb, siyahıdakılardan başqa, heç kəs keçməməlidir.

Beləliklə, "kəsildim". Amma daha əvvəlki fağır, yazıq, ağlağan uşaq deyildim. Bir az diribaş olmuşdum. Məni başa saldırlar ki, mədəniyyət nazirliyində apelyasiya komissiyasına müraciət edim. Belə də etdim. Elə həmin gün nazirliyə getdim, ərizə ilə müraciət etdim. Məni qəbul etdilər. Geniş zalın baş tərəfində stol ətrafında beş nəfər əyləşmişdi.

-Hə, oğlum, səni dinləyirik, narazılığın nədəndir? -deyə orta yaşlı, gözəl bir xanım mənə müraciət etdi.

-Müəllim, (əslində heç bilmirdim bu xanım müəllimdir, yaxud ixtisası nədir) məni nahaq yerə kəsdir. Onların əlində siyahı var idi. Mənimlə adım orda yox imiş. Özüm eşitdim.

Zəhmli bir kişi ötkəm səslə dilləndi:

- Dayan, dayan, nə danışdığını bilirsənmi? Bu, elə-belə söhbət deyil ha. Gərək sübut edəsən. Ruslan müəllim bizim ən yaxşı kadrlarımızdandır...

Həmin gözəl xanım yenə dilləndi:

- Oğlum, hansı rayondansan?

Duruxdum:

-Bilmirəm.

-Oğlum, yaşadığın yerin adını bilmirsən? Valideynlərin harada yaşayır?

Tutuldum. Məyus halda başımı aşağı saldım:

-Müəllim, mənim heç kəsə yoxdur, yetimxanada böyümüşəm.

Qadın heyrətlə yenə sual verdi:

- Bəs özün hazırda harda yaşayırsan?

-Dənizkənarı parkda, skamyalarda. Qadın kağızdan adımı oxudu.

-Sən həmin oğlansan? Dördüncü sinifdə oxuyanda mənə məktub yazmışsan?

- Sizi tanımıram. Amma bir müğənniyə məktub yazmışdım...

-Bəli, bəli! Məktub yazıb noğul göndərməyimi xahiş etmişdin.

- Bəli, müəllim. Siz bunu haradan bilirsiniz?

Qadın ayağa qalxdı, gəlib məni bağrına basdı. Bir ana kimi, əzizi, doğması kimi. -Allaha şükür ki, səni tapdım. Elə hey düşünürdüm ki, səni tapmalıyam. Amma ilnən davam edən ezamiyyətlər, qastrollar... Lakin fikrimdən çıxmırdın. Bu yaxınlarda uşaq evinə zəng etdim. dedilər ki, təhsili başa vurduqları üçün onlar uşaq evini tərk etmişlər. Asif də dostu ilə getdi. Hara getdiyini bilmirik. -

Bəli, müəllim, Bir müddət Eldargildə qaldım. Daha utan-

dım yenə ora üz tutmağa. Anası rəhmətə gedib. Atasına da əziyyət vermək istəmədim. Ümid edirdim ki, ali məktəbə qəbul edilərəm, yataqxanada yer alaram. Bunu da mənə çox gördülər.

Rüxsarə xanım (yanındakılar ona belə müraciət etdilər) gözləri yaşarmış halda dedi:

- Beş dəqiqəyə gəlirəm.

Beş-altı dəqiqə keçməmiş gülümsər halda zala daxil oldu:

-Asif, narahat olma. Artıq sən tələbəsən. Əmrin veriləcək!

Necə sevindimsə, qadını qucaqlayıb öpdüm:

-Siz, doğrudan da əsl anasınız. İkinci dəfə Allah sizi bir xeyirxah mələk kimi qarşıma çıxartdı!

-Yaxşı, oğlum, indi foyədə məni gözlə. İşimizi qurtarandan sonra söhbətləşərik.

İki saatdan sonra mən Rüxsarə xanımgildə idim. Stola cürbəcür yeməklər, şirniyyatlar, meyvələr düzülmüşdü. Biz üzbəüz oturmuşduq. Mən onun suallarına cavab verir, utana-utana ömrümdə görmədiyim ləziz təamlardan yeyirdim. Əl saxlayan kimi, Rüxsarə xanım yenə təkid edirdi ki, yeyim.

Həmin gecə o, məni evdən buraxmadı. Gözəl bir otaqda, pərqu yorğan - döşəkdə yatdım. Ömrümdə belə nəvaziş, belə yataq görməmişdim.

Səhər mən yuxudan ayılanda artıq saat on olardı. Qulluqçu mənim üçün yemək hazırlamışdı.

- Xanım filarmoniyaya getdi. Bu kağızı sənə üçün qoyub. Bükülünü açdım. Yazmışdı ki, "institut yataxanasına

get, mənim adımı ver, sənə otaq ayırıblar. Orada rahatca yaşayacaqsan. Nə narahatlığın olsa, zəng et. Evə gəlməyi də unutma. Bu pulla özünə kostyum al. Bil ki, artıq sənin anan, mənim sə oğlum var”.

Sonralar oğlunun Qarabağ döyüşlərində şəhid olduğunu bildim...

Bəli, mənim analı dünyam başlamışdı. Hər halda çox xoşbəxt idim.

... İllər ötdü. İndi ailəliyəm. Rüxsarə xanımın dərs dediyi ali məktəbin professoruyam. İki oğlum, bir qızım və hələlik üç nəvəm var. Biri mənim adaşımdı, birinin də adı Rüxsarədir. Mənə analıq etmiş qarabağlı, Şuşa gözəli Rüxsarə xanımın adını daşıyır. Oğlumun birinə də Rüxsarə xanım oğlunun adını verib. Özü isə indi çox yaşlıdır. Ona görə də indi o bizimlə birgə yaşayır. Evdəkilərin hamısı onun qulluğundadır. Yeganə oğlu Vətənə qurban getmişdi. O da tənha idi. Lakin mən onu tək qoya bilməzdim. O, itirdiyi oğlunu, mən isə itirdiyim qara çadralı, uzun boylu, gözəl gözlü, gözlərindən leyсан yağan anamı tapmışdım. İndi balalarım, nəvələrimə deyirəm ki, mən yetimliyin, kimsəsizliyin ağrı-acısını doyunca dadmışam. Bir-birinizə möhkəm bağlanın, tənha qalmayın.

İntizar Nəbiyeva

Publist, ali dərəcəli, metodist, müəllim,

“XXI əsrin tanınmış maarifçisi Beynəlxalq

Müsabiqəsi”nin qalibi, diplomantı.

SONBEŞİK NUŞICANIN DASTANI

(Uşaqlar üçün)

Keçmişdə indiki Qarabağ bögəsində Polad adlı bir kişi varmış. O, baqqal dükənini işlədir, ailəsini dolandırır. Poladın üç oğlu var idi: Nurlan, Nurcan, Nuşican. Baqqalın balaları korluq çəkmirdilər. Ata qazanır, ana da uşaqların qayğısını çəkir, onları sağlam və gümrah böyüdürdü.

İllər ötdü. Oğlanlar yeniyetməlik həddinə çatanda ata onları özü ilə dükana apardı ki, alış-veriş qaydalarını öyrənsinlər:

- Mən dünyanı tutub durmayacağam. Ticarətin qaydalarını öyrənin ki, mən qocalanda dükanı yaxşı işlədə biləsiniz. Amma unutmayın ki, ticarət haram sevməz. Həmişə qazandığınızı halal yolla qazanın.

Oğlanlar atanın yanında alveri öyrənməyə qədəm qoydular. Bir müddətdən sonra onlar ticarətin cikinibikini öyrəndilər. Qərara alındı ki, hər gün dördünün də dükana gəlməyi artıqdır, dükanı növbə ilə işlətsinlər. Bir ay Nurlanla Nurcan, bir ay da Poladla Nuşican dükanı işlədirdi. Ata uşaqlardan razı idi. Qazanc var idi. Ata dedi ki, pulun bir hissəsini dükanın xəzinəsinə yığın. Ev alarıq, sizi bir-bir evləndirərəm.

Nurlan bir söz deməsə də, fərqli düşünürdü. Bir gün düşündüyünü Nurcana da söylədi:

- Nə qədər gözləyəcəyik?! Ömrümüz baqqal dükanının divarları arasındamı keçəcək?! Yox, qardaş, bu, ədalətsizlikdir!

- Qardaş, tanrına təpik atma. Atam necə məsləhət bilirsə, elə də olmalıdır. Burda nə var ki?! Xan kimi dolanırıq.

- Dayan bir... Məsləhətləriniz məni bezdirdi. Yaxşısı budur ki, gəl bu dükanı satıb buralardan gedək. Başqa yerdə adam kimi yaşayaq.

Nurcan heyrtləndi:

- Nurlan, sən nə danışırısan? Atamgil yazıq deyilmi?!

- Niyə yazıq olurlar? Evimiz, bağımız, pulumuz, qızıllarımız bəsləridir.

Nəhayət, Nurlan Nurcanı yoldan çıxartdı. Hətta gizlində dükana müştəri də tapdı. Onların iş növbəsi çatan kimi dükanı satıb xəlvətcə şəhərdən çıxdılar. Keyli yol gedib bir çaya çatdılar. Çay burulğanlı idi. Lakin qardaşlar bundan xəbərsiz idilər. Onlar özlərini çaya vurdular. İkisini də çay süpürləyib apardı. Nurlan bir təhər ölümün caynağından xilas oldu. Sudan kənara çıxıb o yan-bu yana boylandı ki, görsün Nurcan hardadır. Çox gözlədi. Nuncandan xəbər çıxmadı. Nurlan anladı ki, qardaşını çay apardı, daha gözləməyin faydası yoxdur. Həm qardaşının ölümü, həm də onun qoltuq cibində olan pulların yox olması Nurlanı çox məyus etmişdi. Daha daldan atılan daş topuğa dəyər. Nə etmək olar. Qədərin yazısı imiş. Nurlan kor-peşman yoluna davam etdi, bir neçə gün yol gedib bir şəhərə çatdı. Ac və yorğun idi. Şəhərin küçələrində güc-bəla ilə addımlayırdı. Bir baqqal dükanının qabağındakı daşın üzərində oturdu. Bir az keçdikdən sonra o, dükan sahibinin diqqətini cəlb etdi. Baqqal ona yaxınlaşıb dedi:

- Qardaşoğlu, bura adamına oxşamırsan. Kimsən, nəçisən? Hardan gəlib, hara gedirsən?

Nurlan təqətsiz halda dilləndi:

- Əmi, qardaşım ilə gəlirdik ki, burada bir dükan açıb işlədək. Çay onu da, pullarımızı da apardı. Çox yorğun və acam. Bilmirəm bu yad şəhərdə pulsuz-parasız, işsiz nə edəcəm?!

Baqqal bir az düşündükdən sonra dilləndi:

- Həə... Fikir eləmə, oğul, gəl əvvəlcə, əminin qonağı ol, çay-çörək ye, dincəl, özünə gəl, sonrasını fikirləşərik.

Nurlan dükana girdi. Əl-üzünü yuyub küftə-çörək yedi, pürrengi çay içdi. Baqqala ürəkdən təşəkkür etdi. -Sağ ol, əmi. Ömrün uzun olsun, özümə gəldim.

- Halal xoşun olsun, bala. İndi de görüm, alış-verişdən başın çıxırmı?

- Bəli, əmi, neçə il dükan işletmişik.

- Çox yaxşı. Oğul, adım Qabilidir. Övladım da yoxdur. Arvadımla birgə yaşayıram. Gəl mənə köməkçi ol, birgə çalışaq.

Nurlanın gözlərinə işıq gəldi: - Əmi, sağ ol. Sən ki məni tanımağa-bilməyə qəbul elədin, məndən bunun qarşılığını görəcəksən. Elə hesab elə ki, övladın var.

Doğrudan da, Nurlan Qabilin sağ əli idi, ona çox köməklik göstərirdi. Az zaman ərzində onların ticarəti daha da tərəqqi etməyə başladı. Nurlan atasının öyrətdiklərini yaxşı mənimsəmişdi. Qabil də gördü ki, bu cavan oğlan əsil peşəkar ticarətçidir. Beləcə günlər bir-birini qova-qova gedirdi.

Bir gün Qabili fayton vurdu. Ayağının biri bərk əzilmişdi. Loğmanlar nə etdilərse, çarə olmadı. Axırda nələc qalıb onun ayağının birini kəsdilər. Beləcə yazıq qoca yatağa düşdü. Nurlan göz yaşı töksə də, ürəyində sevinirdi. Allah ona yem yetirmişdi. O, qocanın tez ölməsini ürəkdən arzulasa da,

qoca ölmək bilmirdi.

Bir gün Nurlan yaxın ölkədən olan birinə dükkanı satdı. Pulları götürüb başqa bir məmləkətə üz tutdu. Doğrudan da, bəzi insanlar yollarını azanda geriyyə qayıda bilmirmiş. Nurlan gəldiyi şəhərdə xudmani bir mülk aldı. Yaxşı yaşamağa başladı. Şəhər bağında tanış olduğu üç dostu tez-tez onun yanına gəlir, birlikdə yeyib-ıçır, dünyanı unudurdular. Günlərin birində üç dost Nurlanı öldürüb evinin zirzəmisində basdırdılar. Pulları da götürüb şəhərdən çıxdılar...

Oğlanlarının xəyanəti Polada çox pis təsir etsə də, o, özünü itirmədi. Çox gözlədi, balaları qayıtmadı. Ata xəstələndi. Yeriyyə bilmirdi. Dedilər ki, burulğanlı çayın o tayında bir göl var. Bu kişinin dərmanı o göldür. Nuşican atasını arabaya uzandırıb yola düşdü. Çaya çatdılar. Ata dedi ki, oğul, bu çay çox başlar yeyib. Bizi də udar. Sən əvvəlcə burulğanların yerini yaxşıca öyrən, sonra onların arası ilə üzüb keçmək olar. Nuşican yaxınlıqdakı kiçik meşədən xeyli ağac kəsib gətirdi. Onları bir-birinə bağlayaraq kiçik sal düzəltdi. Atasını onun üzərində uzandırdı. Burulğanların yerini, ara məsafələrini dönə-dönə müəyyən edəndən sonra ehmalca salı çaya saldı. Üzə-üzə irəliləyir, salı da özü ilə itələyib aparırdı. Beləliklə, sağ-salamat qarşı sahilə çıxdılar. Xeyli gedəndən sonra deyilən gölə çatdılar. Nuşican gündə üç dəfə atasını bu göldə çimdirir, sonra bütün bədənini masaj edirdi, hər gün ona özü ilə gətirdiyi baldan yedirirdi. Bu minvalla bir ay keçdi. Poladın bədəni yavaş-yavaş canlanır, o, çətinliklə də olsa, artıq ayağa dura bilir, bir neçə addım da ata bilirdi. Bir müddətdən sonra Polad tam sağaldı. Sərbəst addımlarla yeriyirdi. Polad

dedi: -Əllərin var olsun, oğul! Məni sən sağaltmışdın. İndi geri qayıtmağın vaxtıdır.

Nuşican asta-asta dilləndi:

- Ata, mən ərzaq almaq üçün yaxındakı şəhərə gedirdim. Qardaşlarımla barəsində müəyyən məlumatlar öyrənmişəm. Polad həyəcanlandı: - Tez de görüm sağdırlarmı?

-Ata, həyəcanlanma. Bax buna görə indiyədək sənə heç nə deməmişəm. İndi artıq sağalmısan. Özünü ələ al, həqiqəti söyləyim.

- Yaxşı, yaxşı, oğul, narahat olma. Özümü ələ ala bilərəm. Söylə.

Nuşican şəhərdə eşitdiklərini atasına danışdı.

- Hə, atacan, beləliklə, Nurcanı burulğanlı çay aparıb. Nurlan isə ona atalıq qayğısı göstərən səxavətli, şikəst bir kişinin dükanını sataraq şəhərdən qaçıb. Deyilənə görə, onu filan şəhərdə görən olub.

Polad handan-hana dilləndi:

- Ay nankor bala, öz dükanımızı satdın, eybi yox. Bəs sənənin əlindən tutan, köməksiz qalan bir qocaya niyə etibarsızlıq göstərdin?! Aax-axx!!!

Nuşican dilləndi:

-Ata, keçənə güzəşt deyiblər. Deyirəm gəlmişkən Nurlanı da axtaraq. Bəlkə, utandığından geri qayıtmır, bəlkə, bizə ehtiyacı var?! Polad başını aşağı salıb bir az düşündü. Nəhayət, qərarını bildirdi: - Yaxşı, oğul, indi ki istəyirsən gedək. O, buna layiq olmasa da, gedək. Nə edək, kəsib ata bilmərik. Ata-bala yollandılar. Çox soraqlaşandan sonra Nurlanın son mənzilini tapdılar. Qapıda qıfıl yox idi. İçəri daxil oldular.

Baxımsız otaqlarda heç kəs yox idi. Zirzəmiyə endilər. Qazılmış yer onların diqqətini cəlb etdi. Nuşican qazdı. Cümükləri gördü. Nurlanın yarıçürümüş paltarından onu tanıdılar. Bir xeyli ağladılar. Sümükləri toplayıb evin həyətinə dəfn etdikdən sonra öz evlərinə qayıtdılar.

Onlar başqa bir dükanda satıcı işləməyə başladılar. Bir neçə ildən sonra özləri yeni dükan açdılar. Polad təzə, çox gözəl bir ev tikdirdi, oğlunu evləndirdi.

Artıq Polad qocalmışdı. Nuşican dükanı təkcə, həm də bacarıqla işlədirdi. Ailənin bütün qayğıları onun çiyində idi. Artıq bir oğul övladı da var idi. Hər gün işdən qayıdanda balaca Nurcanı atası ilə oynayan görür, anasının gözəl çöhrəsində sevinc nişanələri sezir, bütün yorğunluğunu unudurdu...

2005-ci il, Goranboy.

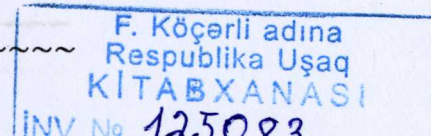
ŞİR MAHMƏNZƏR

(Erməni quldurlarına qarşı amansız döyüşdə qəhrəmancasına həlak olmuş Mahı-Mehri bacılarının əziz və unudulmaz xatirəsinə həsr edilir)

Keçmişdə Arpaçayın bir qolu olan Canı çayının sahilində bol sulu, bol məhsullu bir diyar var idi. Bu diyarda zəhmətkeş, sülhpərvər, sadə insanlar yaşayırdılar. Bu yurdun adamlarının heç kəslə işi olmazdı. Fikirləri ancaq ailələrini firavan yaşatmaq idi. Qapılarda sürü-sürü qoyunlar, iribuynuzlu mal-qara, çoxlu toyuq-cücə olardı.

Lakin qonşuluqda yaşayan xalq bu ölkənin adamlarına paxılq, yeri gəldikcə pislik edərtilər. Çünki onların torpaqlarında bitkilər yaxşı inkişaf etməzdi. Odur ki, əhali aclıq və səfalət içərisində yaşayırdı. Öz iş-gücləri ilə məşğul olan əhali isə paxıl qonşulara əhəmiyyət vermirdi. Bundan daha da qəzəblənən qonşular dəstələr təşkil edib bu məmləkətin torpaqlarını ələ keçirmək üçün qəfildən hücumə keçdilər. Bu namərdliyi təsəvvür etməyən insanlar əvvəl çaşıb qaldılar. Sonra silaha sarılıb müdafiəyə başladılar. Düşmənlər torpaqların bir hissəsini ələ keçirə bilmişdilər. Amma sonrakı günlərdə onlar irəliləyə bilmədilər. Çünki bu elin insanları üçün torpaq müqəddəs idi.

Elin müdrikləri xalqa müraciət etdilər ki, vətən torpaqları murdar yadellilərdən təmizlənməlidir. Bu çağırışa kişilərlə bərabər, qadınlar da qoşuldular. Qanlı döyüşlərdən birində düşmənlər yüzdən çox qadını, uşağı əsir götürmüşdülər. On-

lara işgəncə verilirdi. Hamı həyəcan içərisində idi. Axı görünməmişdi ki, günahsız körpələr, ağbirçək qadınlar, ağsaqqal kişilər, gənc qızlar işgəncə qurbanlarına çevrilsinlər. Kişilərdən ibarət silahlı dəstələr əsirləri azad etmək istərkən özləri düşmən pusqusuna düşdülər. Artıq nicat yox idi. Düşmənlər döyüşçüləri də, əsirləri də öldürəcəkdilər.

Qəfildən bir böyük silahlı dəstə düşmənin heç gözləmədiyi tərəfdən hücumə keçdi. Çəşqınlıq içərisində qalmış, qorxuya düşmüş düşmənlər gələnlər tərəfindən son nəfərədək öldürüldü. Əsirlər də, döyüşçülər də ölümdən xilas edildi. Bu xilaskar isə qorxmazlığı, cəsarəti ilə tanınmış el qızı Mahmənzər idi. O, çox igid, tədbirli idi. El içində ona Şir Mahmənzər deyirdilər. Bu ad ona elə-belə verilməmişdi: bir dəfə inək axtarmağa gedəndə təsadüfən qayalıqda bir şir ilə üz-üzə gəlmişdi. Heç bir çıxış yolu olmadığını dərk edən Mahmənzər əynindəki qıpqırmızı rəngdə olan kürkünü dərhal çıxarıb qaya aşağı tullamışdı. Şir, yəqin ki, ət rəngində olan kürkü yem hesab edərək onun ardınca qayadan üzüaşağı atılmışdı. Mahmənzər qayanın dibindən yaralı şirin nəril-tisini eşidir, kəndə sarı üz tutur. Hay düşür, əlisilahlı adamlar həmin yerə gələndə artıq şir ölmüşdü. Adamlar heyrətlə nəhəng şirə baxır, qızın ağıl və cəsarətinə "Afərin" deyirdilər. O zaman Mahmənzərin cəmişi on dörd yaşı var idi. Kəndin ağsaqqallarından biri olan Əliş baba qızın alnından öpüb demişdi: - Hahal olsun sənə atanın çörəyi, ananın südü!. Səni Allah qoruyub, dərin ağılın və cəsarətin isə yardımçın olub. Bu gündən sən sadəcə Mahmənzər yox, "Şir Mahmənzər" sən! İndiki qanlı döyüşdə də on yeddi yaşlı Mahmənzər şir

ürəkli olduğunu bir daha təsdiqləmişdi. Beləliklə, düşmən geri oturduldu. Düşmən olmalarına baxmayaraq, onlar da bu qızın ağılına, cəsurluğuna mat qalmışdılar: "Bir xalqın ki qadınları, qızları bu cür ağıllı və igiddirsə, biz bir daha o ölkəyə üz tuta bilmərik".

Deyilənlərə görə, düşmən ölkə bir daha bu məmləkətin sərhədlərinə belə yaxın gəlməyə cəsarət etmədilər. Ölkədə isə yeni doğulan qızlara analar Mahmənzər adı qoymağa başladılar.

2017-ci il. Goranboy.

QARABAĞDA TALAN VAR

(hekayə)

(Şuşa fəthlərindən biri-polkovnik-leytenant Bəhmən İmanova və onun timsalında qəhrəman ordumuza həsr olunur)

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var.
İnanma düşməninə:
Hər sözündə yalan var.

Bəhmən Şıxarxda yaşayırdı. Bu diyarda gözünü dünyaya açmışdı. Beş bacı və beş qardaş idilər. Çətinliklə yaşasalar da həyatlarından narazı deyildilər. Kənd camaatı üzümçülük, baramaçılıq və tütüncülük məşğul olurdu. Uşaqlar da bu işlərdə valideynlərinə yaxından köməklik göstərirdilər. İndiki bəzi uşaqlar kimi "ver yeyim, ört yatım; gözlə, canım çıxmasın" demirdilər. Ümumiyyətlə, tənbəllik sözü bu ailəyə, eləcə də bu kənd camaatına yad idi.

Kənddə yaşayanlar azəri türkləri idi. Sonralar ordan-burdan bir neçə erməni ailəsi də köçüb gəldi bu kəndə. O vaxt camaat arasında dini ayrı-seçkilik yox idi, ola da bilməzdi. Niyə də olmalı idi ki? Bütün insanları Tanrı xəlv edib. Bəli, təzə gələn bir ailə də Bəhməngilin yaxınlığında ev tikib orada yaşamağa başladı. Qurgen və arvadı Siranuşla münasibətlər normal qonşuluq münasibətləri idi...

Yay vaxtı idi. İsti günlərdə kəndin uşaqları yaxınlıqdakı

göldə çimməyə gedərdilər. Sərvinazın kiçik oğlu Bəhmən də dəstədən geri qalmazdı. O, bu gün də uşaqlarla getdi. Anası dalınca səsləndi:

- Bəhmən, ehtiyatlı ol, bala.

Bəhmən anasını arxayın etdi: - Nə rahat olma, anacaaan!..

İki-üç saatdan sonra kəndə həyəcanlı bir xəbər yayıldı: qonşu Qurban kişinin on beş yaşlı oğlu Aslan göldə batıb. Kənddə vay-şivən başladı. Camaat gölə tərəf üz tutdu. Oğlanı göldən çıxarmış, təcili yardımla xəstəxanaya aparmışdılar. Ora getdilər. Həkimlər Aslanı çox çətinliklə həyata qaytar-mışdılar, elə maşındaca süni nəfəs verməklə. Amma onun müalicəsi bir az vaxt apardı. Milislər gəlib oğlandan izahat da aldılar. Aslan əhvalatı belə söyləmişdi:

- Hamımız göldə çimir, atılıb-düşür, oynayırıq. Birdən, elə bil suyun altında kürəyimə ağır bür yük düşdü. Mən suyun altında qaldım. Özümü toplaya bilmirdim, çünki o ağır yük mənə imkan vermirdi ki, suyun üzünə çıxım. Artıq gücdən düşürdüm. Son nəfəsimdə yükün yox olduğunu hiss etdim. Ondan sonra nə olduğunu bilmədim. Gözlərimi açanda ətrafımda ağ geyimli həkimləri gördüm.

Bu "ağır yük" məsələsi milislərin diqqətindən yayınmadı. Çox çək-çevirdən sonra Qurgenin oğlu çəpgöz Samvel ifadə verib ki, Bəhmən həmin anda suyun altına girib-çıxırdı. Sonra gördük ki, Aslan çimənlərin arasında yoxdur. Tez hay saldıq, təcili yardıma zəng etdik.

Bundan sonra gəlib Bəhməni apardılar. Ailədə, kənddə aləm bir-birinə qarışdı. Amma heç cür oğlanın günahsızlığını sübut edə bilmədilər. Bəhməni Ramanadakı uşaq koloniya-

sına apardılar. İki il "iş" vermişdilər. Müddət bitəndən sonra Bəhmən qayıdıb gəldi. Axşam məktəbində təhsilini davam etdirirdi. Amma çəpgözlə arası yox idi.

Çəpgöz isə ondan ehtiyat edir, aralı gəzirdi. Bəhmən türmədə olanda çox düşündü ki, bu dığa niyə yalandan onun üzünə durdu. Çox düşündü, yaddaşının lap dərinliklərindən bir hadisənin təfərrüatı boylandı: bir dəfə Samvel bir qıza nəsə demişdi. Bəhmən də acıqlanaraq ona "Ağıllı ol!" demişdi. Lakin Samvel "Axmaq türk, sənə nə var?"-deyə qabarmışdı. Bəhmən də eləmə tənbellik, ona yağlı bir şillə vurmuşdu. Bu zaman Samvel özü də bilmədən ağzından belə bir söz qaçırtmışdı:

- Tələsmə, sən bu şillənin cavabını alacaqsan. Onsuz da Qarabağ bizimdir. Sizi iti qovan kimi Qarabağdan qovacağıq!..

Bəhmən yenə bu dığanı döymək istəsə də, yoldaşları qoymamışdı.

- Bəhmən, fikir vermə, o nə danışdığını bilmir. Məsələ unudulub getmişdi. Amma birdən, neçə ildən sonra bu məsələ hardansa Bəhmənin yaddaşında peyda oldu. Başa düşdü ki, bu millətin qanı it qanıdır, natəmizdir, murdardır...

İllər yenə də ötür, bir-birinin ardınca tarixə qovuşurdu. Bəhmən hərbi həkim- cərrah idi. Rayon xəstəxanasında çalışırdı. Xanımı Nərgiz də onunla birlikdə işləyirdi, tanınmış ginekoloq idi. Boş vaxtlarında Bəhmən hərdən şeir də yazırdı. Amma bunu hər kəsdən gizli saxlayırdı...

Atası-milis mayoru Talib dünyasını dəyişmişdi. Bundan sonra Bəhmən anası Sərvinazı öz yanına gətirmişdi. Qardaşlarına demişdi ki, anamız hər birimiz üçün əzizdir. Amma

sonbeşik olduğum üçün mənim haqqım çatır ki, onu yanıma aparım.

Çox yalvar-yaxardan sonra qardaşlar razılaşmağa məcbur olmuşdular. Bəhmən onların könlünü alaraq demişdi: -

- Bəyəm mən yad adamam?! Sizin qardaşınızam dəəə. Mənim evim sizin, sizin eviniz mənimdir. Qapılarımız açıqdır. Ana da hər birimizə məxsusdur. Nə vaxt istəsə, hər hansı birinizin evinə gedəcək, qalacaq. Amma əsas yaşayış yeri mənim evim olacaq. Mən onunla nəfəs alıram. Elə bilirəm ki, yenə uşağam, anam mənə nəğil deyəcək, layla çalacaq.

Qardaşlar gülüşmüş, daha heç nə deməmiş, bir daha bu söhbətə qayıtmamışdılar. Bir dəfə böyük qardaşı onun yanına gələndə çəpgözdən şikayətləndi.

- Əə, bu dığanın əlində qalmışıq axı. Camaata göz verib - işıq vermir. Bu gün də Əyyub dayının oğlunu tutdurub. Guya Narınc nənənin qoyunlarını Cəfər oğurlayıb. Milisə də izahat verib. Camaat bunun əlindən bezib. Samvel kimi paxıl, hər tülkülüyü bacaran ikinci bir adam tanımıram.

Bəhmən qardaşına səbirli olmağı dedi:

- Raykomun ikinci katibi o gün iclasda bizə bərk-bərk tapşırırdı ki, ehtiyatlı olun, ermənilər çox qurcuxur. Deyilənə görə, kənarda yaşayan ermənilər də bir fonda hər ay pul köçürürlər. Hələ ki məqsədləri aydın deyil. Siz səbirli olun, görək axırı nə olur.

Bu söhbətdən sonra qardaşı anasını da götürüb kəndə apardı ki, bir az da o nəvələri qalsın.

Bəhmən bazara dəyməli idi. Ət almaq lazım idi. Bazarı dolanıb ət satılan bölməyə gəldi. Birdən Samveli gördü. Göz-

lərinə inana bilmədi: Samvel bir qoyunun cəmdəyini qənarədən asıb, digərini ət kötüyünün üstündə doğrayır, üç kilo, beş kilodan müştərilərə satırdı. Bəhmən bir anlığa fikrindən keçirdi: "Axı bunlar dədə-babadan qoyun yox, donuz saxlayırlar. Bu nə işdir?!"

Bazarkomun otağına keçdi. Salamlaşdıqdan sonra dedi:

- Şahmar əmi, zəng eləmək olar?

- Səni Allah saxlasın, ay oğul, niyə olmur ki?!

Bəhmən milis idarəsinə zəng elədi. Əhvalatı söyləyib araşdırma aparılmasını xahiş etdi:

- Dəqiq deyə bilmərəm. Amma bəlkə bu, kənddən oğurlanan qoyunlardır. Çünki Samvelgil qoyun saxlamır. Ancaq çoxlu donuz saxlayırlar. Az keçmədi ki, milis maşını gəldi. Sənəd istədilər və Samveli maşına oturdular, cəmdəkləri dərisi ilə birgə maşının yük yerinə ataraq getdilər idarəyə. Samvel Bəhməni görməmişdi. Odur ki, bunu kimin etdiyini bilmədi. Qoyun sahibini idarəyə çağıraraq sorğu-sual etdilər. Kişi söylədi ki, ay oğul, qoyun qoyuna oxşar də. Amma heyvanlardan birinin belinə qırmızı rəng çəkmişdim, nəvəmin qurbanlığı idi.

Təsədüfən, dərilərdən birinin belində qırmızı rəng aydınca görünürdü.

Beləliklə, bu dəfə Samvel heç bir bəhanə gətirə bilmədi. Digər oğurluqlarının da üstü açıldı. Sən demə, bu kafir azərbaycanlıların mal-qarasına dadanıbmış. Samvelin cinayətləri faktlarla sübuta yetirildi. Bundan sonra onun məhkəməsi oldu. Erməni müstəntiqlərin köməyi ilə cəmisi üç il yarım həbs cəzası təyin edildi.

Bu müddət də gəlib keçdi. Samvel qayıtdı. Amma nə qayıtdı. "Türklər bu kənddən çıxmalıdır!" tələbini səsləndirməyə başladı. Get-gedə hadisələr məcrasından çıxırdı.

Başına bir dəstə toplamış Samvel əməlli-başlı rayon camaatına meydan oxuyurdu. Sən demə, bu alçaq daşnaklardan "dərs" alırmış...

Gecənin bir vaxtı idi. Xəstəxananın doğum şöbəsində gərgin iş gedirdi. Eyni zamanda üç-dörd qadın gətirilmişdi xəstəxanaya. Nərgiz tibb bacılarının köməyi ilə xəstələri müayinə edir, dünyaya göz açan körpələrin göbəyini kəsir, uşaq otağına göndərirdi. -

- Maşallah, bu gün hələ ki qız doğulmayıb. Hamısı oğlandır. Gələcəyin igidləri!- deyə Nərgiz sevincini yoldaşları ilə bölüşürdü. Amma onların sevinci uzun sürmədi. Qəflətən qapı gürultu ilə açıldı. Bir dəstə kişi içəri girdi. Hamısı erməni idi. Carpayıda uzanmış qadınlar qışqırırdılar. "Vay-vay! Bu nədir belə? Belə tərbiyəsizlik olar?"

Nərgiz dəstənin qarşısına keçdi:

- Yoldaşlar, sizi kim içəri buraxdı? Ayıbdır, çıxın, çıxın.

-Biz çıxmıyıcağıq. Amma sizin canınız çıxacaq. Bunu deyən Samvel idi. Nərgiz onu tanıdı.

- Samvel, heç səndən gözləməzdim. Bunları bayıra çıxar. Bizi işdən ayırmayın. İşimiz çoxdur.

-Haa.. Elə biz də sizə köməyə gəldik. Uşaqlar, tərpenin.

Gələnlər körpələrin şöbəsinə keçəndə Nərgiz qışqırdı:

- Rədd olun, alçaqlar! Qızlar, tez milisə zəng edin.

- Ahaa! Baxmanın gözəlçəsi, sən məni hələ yaxşı tanıyırsan. İndi tanıyarsan!

Samvel Nərgizin qoşa hörüklərindən tutub sürüməyə, təpikləməyə başladı. Digərləri də xəstə qarışıq içəridəkiləri döyməyə başladılar, sonra güllələdilər. Körpələri torbalara doldurub otağı tərk etdilər. Otaqda cəsədlər və yaralılar, bir də telefonun aramsız "düüüt, düüüt" səsi eşidilən asılı dəstəyi qaldı. Gecə ikən bütün azərbaycanlı kəndlərinə bu cür divan tutuldu. İmkan tapanlar maşınla, traktorla, atla, eşşəklə kəndlərdən çıxmağa başladılar. İllərdən bəri qazanılan var-dövlət, mal-heyvan pəyədə bağlı qaldı. Qazanda bişən xörək, salınmış süfrə, hər şey, hər şey bir daha sahiblərini görmədi. Beləcə, daha ağır günlər, daha faciəli illər başladı.

... Azərbaycanda millət meydanlara axışır, bu vandalizmə son qoyulmasını tələb edirdirlər. Kimdən? Kimdən tələb edirdilər?

Andraniklərin, şaumyanların, baqramyanların, daha hansı -yanların tör-töküntüsündənmi?

... Cəbhə boyunca qızgın döyüşlər gedirdi. Goranboy qartalları bir neçə kəndin erməni əhalisini çıxarmışdılar. Rayon ərazisi ermənilərdən təmizlənmişdi. Şuşa, Xocalı, Laçın, Qubadlı və digər bölgələrdə də qızgın döyüşlər gedirdi. Bəhmən cəbhədə həkim kimi çalışırdı. Ağır məqamda silaha da sarılırdı.

Bir dəfə ağır bir yaralı gətirdilər. Erməni idi. Əsir götürmüşdülər. Həm də adi döyüşçü yox, polkovnik idi. Yaralını cərrah stoluna uzatdılar. Bəhmən əlcəklərini geyib yaralıya yaxınlaşdı, təəccübləndi:

- Bahooo! Kimi görürəm!.. Barev, axper, barev!.. Samvel, sən hara, bura hara?! -ironiya ilə Samvelə müraciət etdi.

Samvel qanla örtülmüş kirpiklərini zorla açdı. Ağrı içində qovrula-qovrula yalvarışlı səslə dedi:

- Ara, Baxmancan, madağ, məni qurtar. Bilirəm günahkaram. Məni bağışla.

-Günahkar olduğunu çox gec başa düşmüşsən. O insanlar ki, sənin əlində ölüb, onların ruhu səni bağışlamaz. Amma mən həkiməm, əlimdən gələni edəcəm.

Nə qədər çalışsalar da, yaralı səhəri gün öldü.

- Quduz itin biri azaldı, - deyə şəfqət bacısı ikrahla erməninin üzünü döşəkağı ilə örtüdü.

Döyüşlər isə davam edirdi. Amma itkilər olurdu. Düşmənlər daha çox itki verirdi. İrəvanda aləm bir-birinə dəymişdi. Əskər anaları od püskürürdü. Onlar oğullarını cəbhəyə buraxmaq istəmirdilər. Arxalı köpəklər dillənəni ağır cəzalandırırdılar. Bizimkilər isə vətən uğrunda ölüm-dirim savaşına cəsarətlə, həvəslə gedirdilər.

Bəhmən də müalicə etdiyi döyüşçüləri daha da ruhlandırır:

-Uşaqlar! Tapdığı tapanın olsa, çoban bəy olur. Darıxmayın. Axırı yaxşı olacaq! Ya Vətən, ya ölüm!..

Qonşu palatada yatan bir döyüşçü gözəl səslə astadan oxuyurdu:

Küçələrə su səpmişəm,
Yar gələndə toz olmasın.
Elə gəlsin, elə getsin,
Aralıqda söz olmasın.

Bu zaman digəri qəmli, məlahətli, həzin səsi ilə onun səsinə səs verdi:

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var.
İnanma düşməninə:
Hər sözündə yalan var.

Bəhmən xəstə yatan anasını, qan içində qalan gözəl Nərgizini, həmişə qəmli görünən oğlunu xatırladı, kövrəldi. Kiçik şeir dəftərçəsinə bu sətirləri yazdı:

Küçələrə qan çilənib,
Qarabağda talan var.
Al qanına bələnib
Üzü bəri qalan var,
Üzü bəri qalan var...

İllər ötdü. Qarabağımız işğal altında inləyirdi. Amma düşmən yenə dinc durmurdu. Qısamüddətli atışmalar olurdu. Ermənilər şantajlarından, hiylələrindən əl çəkmirdilər. Tələb bu idi ki, Qarabağ Ermənistanla birləşsin. Planın əsas məsləhətçisi qara niyyətli "kazaklar" idi.

Ermənilər artıq Qarabağı "özününküləşdirmişdilər".

Gələn kim, gedən kim, Qarabağda nələr etmirdilər. Elə davranırdılar ki, guya bunlar ordan- burdan gətirilib Qarabağda məskunlaşdırılan adamlar yox, Nuh əyyamından burada yaşayanlar imiş.

Bəhmən dəfələrlə ərizə yazmışdı ki, döyüşən orduya

keçsin. Amma cavab vermişdilər ki, sən həkim kimi daha çox fayda verərsən. Nəhayət, onu inadından döndərə bilmədilər. Aprel döyüşlərində general Polad Həşimovun komandanlığı altında ağır döyüşlərdə oldu. Xeyli irəlilədilər. Yenidən atəşkəs bərpa edildi, ordu döyüşə ara verdi.

Bəhmən çox əsəbiləşirdi. Sapı özümüzdən olan baltalar onların qarşısında mania idi. Ermənilərsə hər gün atəşkəsi pozurdular. Mülki əhalidən ölənlər və yaralananlar da olurdu.

Dəfələrlə ermənilərə xəbərdarlıq edilmişdi ki, torpaqlarımızdan çıxın, axırı pis olar.

Nəhayət, payız səhərlərindən birində düşmən yenidən təxribata əl ataraq hərbi hissələrimiz üzərinə hücum keçdi. Orduya əks hücum əmri verildi. Bəhmənin sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Mühəribəyə sevinmək olmazdı. Amma Bəhmən sevinirdi. Sevinirdi ki, nəhayət, tökülən qanların, ağlar qalmış anaların, qətlə yetirilən insanların, viran edilmiş yurdların... intiqamı zamanı gəlib çatdı.

Qızgın döyüşlər ara vermirdi. Kəndlər, şəhərlər işğaldan azad edilir, düşmən ordusu ağır itkilərə məruz qalırdı. Bəhməngil öndə gedirdi, oğlu-iyirmi səkkiz yaşlı Emil də onunla birgə döyüşdə idi. O da artıq mayor rütbəsində idi. Ata onunla fəxr edirdi.

Ordunun qəhrəman əskərləri düşməne qan uddurur, sürətlə irəliləyirdilər. Bəhmən də vuruşur, vaxt tapan kimi kiçik dəftərçəsinə ürək sözlərini yazmağı da unutmurdu:

Yad ayaqlar kəsiləcək,
Yerində gül əkiləcək.

Yağı düşmən çəkiləcək,
Oxu dəyib daşa, Vətən,
Var ol Vətən, yaşa Vətən!

... Xüsusi təyinatlıların adı gələndə düşmənlərin canına üşütmə düşürdü. Onlar hər şeyi qoyub qaçırdılar. Əldə edilmiş hərbi qənimətlərin sayı-hesabı yox idi.

Bəhməngilin qəhrəmanlıqları dillər əzbəri idi. Dövlət, ordu və xalq dəmir yumruq kimi birləşmişdi. Bu birlik Bəhməni və ümumiyyətlə bütün döyüşçüləri yeni-yeni uğurlara aparırdı.

Bəhmən arada anası ilə danışır. Onu arxayın edirdi ki, tezliklə düşmən təslim olacaq, torpaqlarımız bu alçaqlardan təmizlənəcək.

Belə də oldu. Azərbaycan qalib gəldi. Torpaqlarımız azadlıq çələnginə büründü.

Bəhməngil bütün döyüşlərdə qeyri-adi şücaətlər göstərirdilər. Onları "dəniz pişikləri" adlandırırdılar.

Bəhmən artıq polkovnik -leytenant rütbəsində idi. Qeyri-adi qəhrəmanlıqlara imza atanlardan biri də o idi.

Müharibədən sonra Bəhmən döyüş zamanı gördüyü, rastlaşdığı əhvalatlardan məclislərdə söz açırdı.

Bir dəfə uzun bir bıçağı çantasından çıxarıb qardaşlarına göstərdi.

- Bu bıçağı görürsünüz? Şuşa döyüşlərindən yadigar saxlayıram. Artıq Şuşa zibillərdən təmizlənmişdi. Biz bir evin qapısına sancılmış bıçaq gördük. Uşaqlardan biri əlini uzatdı ki, qapını açsın. Mən həyəcanla qışqırdım ki, dayan, əl vurma!

Bıçağa bir ip bağlanmışdı. Bu ip böyük bir binaya doğru uzanırdı. Binanın içərisində isə xeyli hərbcimiz ağır döyüşdən sonra dincəlirdi. Çox böyük çətinliklə ipi ləğv edə bildik. Əgər ipə əhəmiyyət verməyib qapını açısaydıq, qarşıdakı binada quraşdırılmış mina yüzlərlə əskərimizi parça-parça edəcəkdik. Bax belə tələlər qururdu ermənilər. Odur ki, hər addımda ehtiyatı unutmurduq...

Qələbədən sonra da düşmənlər təxribatlardan əl çək-mirdilər. Bir dəfə Bəhməngil bir böyük dəstəni yaxaladı. Sən demə, çəpgöz Samvelin oğlu silahlı dəstə düzəldib, təxribatlar törədirmiş. Yaxşı deyiblər ki, ot kökü üstündə bitər. Samveilin oğlundan bundan artıq nə gözləmək olardı ki?!

Bəhmən Dəmir yumruq sayəsində düşməni yerində oturtduqları üçün sevinirdi. Həm də çox sevinirdi. Gözəl Nərgizin də qisası alınmışdı. Yalnız Nərgizin yox, viranəyə çevrilmiş doğma torpaqların, günahsız körpələrin, şəhid olmuş qəhrəmanların... qisası alınmışdı. Bundan böyük xoşbəxtlik olarmı?!

İntizar Nəbiyeva,
ali dərəcəli, metodist müəllim, "XXI əsrin tanınmış
maarifçisi" Beynəlxalq müsabiqəsinin qalibi,
publisist. Yanvar 2021-ci il- aprel 2022-ci il
Bakı-Goranboy-Qəbələ.

YAŞAMAQ HAQQI OLANLAR

(Hekayə)

İndi mən sizə gözəl bir xanımın faciəsindən bəhs etmək istəyirəm. Doğrudur, qəmgin məzmunlu əhvalatlardan nə qədər gen durmağa səy göstərsək də, həyatın qanunu belədir. Əksliklərin vəhdəti... Həyatda antonimlik mövcuddur: ağ-qara, yaxşı – pis, cəsurluq-qorxaqlıq, sadıqlıq-satqınlıq, həyat-ölüm... Bizə də elə bir dövrdə yaşamaq qismət olub ki, xoşagəlməzliliklər də kifayət qədərdir. Çünki hər şeydən əvvəl, qarı düşmənimiz var, özü də qonşuluqdadır. Onların bizə qarşı olan düşmənçilik hissi zaman keçdikcə səngimək bilmir. Əksinə, get-gedə düşmən daha da quduzlaşır. (Pyotru gorbagor olsun! Özündən sonra da nə qədər pyotrlar qalıb).

Sizə danışacağım hadisənin əsas qəhrəmanı Qarabağ bölgəsinin Umudlu kəndindən olan bir həkim qadındır... Maraqlıdır ki, bəzən ölümü yaşamaqdan üstün tutanlar, günah olsa da, ölməyi arzu edir, lakin yaşayır; yaşamağı arzulayan insan isə tez qara torpağın altına gedir. Doğrudur, ömrü verən Ulu Tanrımızdır. Amma dediklərim də həyatı reallıqdır.

Odur ki, indi sizə Yeganənin faciəsindən bəhs etmək istəyirəm.

Mən onu yaxından tanıyırdım. Əziz xalamın nəvəsi imiş. Bir az da ona oxşayırdı. Onu qardaşının - Aprel döyüşlərinin qəhrəmanı qırx iki yaşlı Sadiqin hüzn mərasimində gördüm. Maşından düşdükdə həyətdəkilər mənə yaxınlaşdılar, görüşdük. O da yaxınlaşıb başqaları kimi görüşdü. Amma "Kim-

dir?" sualını da qulağıma çaldı.

Otaqda ağlayırdılar. Nuriyyə qardaşını anıb, onu onun özünə layiq sözlərlə oxşayırdı. Birdən qapının yanındakı stulda oturanlardan biri ağlaya-ağlaya bərkdən danışmağa başladı:

- Səni tanıdım, Nuriyyə, tanıdım səni, bacı. Burdakıların heç birini xatırlaya bilmirəm, amma səni səsindən tanıdım, bacı. Öləsi mən idim, niyə qardaşımız öldü? Axı bu necə olur ki, yaşaması da faciə olan yaşayır, hələ yaşamağı olası isə ölür. Qardaşım bizim uğrumuzda, torpaqlarımızın uğrunda canın qurban verdi. Mən də başqa cür qurban getməli oldum.

Qarabağda ölümə vuruşanların harayına çatırdım, neçəsini əzrayılın əlindən almışdım. Nə qədər döyüşçümüzü son anda ölümün cəngindən qoparmağı bacarmışdım. Bax bunlar yaddaşımdadır. Amma çox hadisələri, çox insanları yadıma sala bilmirəm. Bəs niyə belə oldum. İndi əzizlərimi xatırlaya bilmirəm. İnsanların əhatəsində ola-ola özümü tənha hiss edirəm.

Ağlaşma ara verəndə yanımda oturan xalanəvəsi Lətifə həkimdən bu qəşəng xanımın kim olduğunu soruşdum.

- Bu, Qabil dayımın qızıdır. Çox savadlı həkimdir. Təcili yardımda işləyirdi. Qarabağ döyüşlərində çox döyüşçünün həyatını xilas edib. Sırası insanların da köməyinə çatırdı.

Bir dəfə əsir düşmüş bir pota generalı da gətirilmişdilər. Qarşıdakı düşmən də olsa, Yeganə içdiyi Hippokrat andına həmişə sadıq olduğu üçün bu dığaya da həkim münasibəti göstərdi. Yaralar təmizləndi, dərmanlandı, sarındı. Yeganə geri dönüb getmək istərkən qəflətən boynunun kökünə

dəyən zərbədən yerə yığılıb huşunu itirir. Sən demə, erməni böyründəki dəmir stulla həkimə zərbə endirib. Düşməndəki nifrətin dərəcəsinə baxın. Hamı heyrat içərisində ikən burada tibbi yardımların gedişinə nəzarət edən baş həkim də donub qaldı. Bu zaman yaralı bir əskər generalın üstünə şığıyıb əlindəki uzun saplı bıçağı onun köksünə sancdı...

Yeganənin müalicəsinə başlandı. Lakin onun vəziyyəti çox ağır idi. Boyu fəqərəsi zədələnmişdi.

Bir neç dəfə əməliyyat olunsa da, Yeganə yaddaşını itirmişdi. Sadiqinsə bədəninə saysız-hesabsız qəlpələr var idi. Müharibə bitmə də, Sadiqın yaraları bitmədi. Həkimlərin bütün cəhdləri boşa çıxdı: Sadiq əzab içərisində qıvrıla-qıvrıla gözlərini yumdu. Müharibə bitmə də, itkilər davam etməkdə idi.

Sadiq qəlpələrlə, Yeganə isə yaddaşsızlıqla döyüşdə idilər. Hərdən nəsə Yeganənin yadına düşür, kimisə, nəyisə xatırlayır, lakin yenə yaddaşı itirdi. Hər yana aparıblar. Əlac olmadı. İndi elə hey ölüm arzulayır ki, bu cür yaşamaqdan xilas olsun. Müharibə cavan qardaşını apardı. Yeganə onun öldüyünü dərk elədi.

Bax belə. Hər iki cavanın yaşamaq haqqı var. Qırx beş yaşlı həkim Yeganənin də, ağır döyüşlərdə aldığı sağalmaz yaralardan dünyasını dəyişən qırx iki yaşlı Sadiqın da. Sadiqın odlu-alovlu döyüşlərdəki misilsiz qəhrəmanlıqları haqqında çox eşitmişdirm. Hətta ona dövlətimiz fəxri ad vermişdi. Amma ürək ətrafında qalmış qəlpələr öz işini gördü. Axı Yeganə də insanların xilaskarı olub. İndi artıq bu gözəl həkim, gözəl ana, gözəl insan da canlı şəhidə çevrilmişdi

Beləliklə, Vətən uğrunda qurban gedən qardaş, vətəninə, millətinə sədaqətlə xidmət edən fədakar həkim bacı. Bunu niyə qələmə aldım? Hər insanın yaşamaq haqqı ıvar. Amma insanları faciələrə, vaxtsiz ölümlərə sürükləyənlər isə ən ağır cəzalara layiqdirlər. İnsanlığa düşmən kəsilen, hər anda müharibəyə səbəb olan, ya müharibə alovlarına benzin təkənlər, günahsız insanların ölümünə səbəb olanlara isə yaşamq haramdır axı.

İnsanlar sülhə gəlməlidir, bəşəriyyət məhvə doğru yox, daha gözəl, daha firavan həyata, qurub-yaratmağa, yaşayıb-yəşətməyə üz çevirməlidirlər.

**20 noyabr 2021-ci il. Goranboy rayonu,
Xanqərvənd kəndi.**

SEVİRƏM TORPAĞIMI, ÖPÜRƏM BAYRAĞIMI!

(Sənədli hekayə)

(Qarabağımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda qurban getmiş şəhidlərimizin əziz xatirəsinə, onların övladlarına və qəhrəman qazilərimizə həsr edilir).

Başıbəlalı Qarabağ... Bütün təbii gözəlliklərin və sərvətlərin məkanı olan, taleyi qara gəlmiş Vətənim mənim...

Tələbəlik həyatına yenicə qədəm qoymuşdum. Tibb universitetinə qəbul olunmuşdum. Gecəli-gündüzlü fikrim oxumaqla, çalışmaqla keçirdi. Müəllimlərimdən daha çox öyrənməyə cəhd edirdim. Hərbi həkimlik fakültəsinin əlaçı tələbələrindən biri də mən idim. Bilirdim ki, arxamda heç kimim-əmim, dayım, pullu qohumlarım yoxdur. Olsa da belə, qürurum yol verməzdi ki, kiməsə yük olum, kiməsə ağz açım. Polis mayoru olan atam mən körpə, o isə cavan ikən Birinci Qarabağ müharibəsində qəhrəmancasına həlak olmuşdu. Ölümündən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı fəxri adına layiq görülmüşdü.

Yurdda bir anam idi, bir də mən. Zavallı anam, məni böyütmək üçün kiprikləri ilə od götürmüşdü. Kənd xəstəxanasında tibb bacısı işləyirdi. Hamının harayına çatar, kimsədən təmənnə gözləməzdi. Xəstə üstünə gedən bəziləri kimi toyuq, yumurta, hinduşka, daha nələr, nələrlə yükünü tutmazdı. Camaat da anama hörmət bəsləyərdi. Mən də onun oğlu idim, zəhmətə, alın tərinə söykənməli idim.

Yay tətillərində xəstəxanalarda özümə iş tapar, az da olsa, pul qazanar, əyin-baş alardım. Dördüncü kursdan sonra xəstəxanalardan birində işə başladım, özü də gecə növbəsində. Atamın döyüş yoldaşı olan polkovnik Bəhmən İmanov məni buraya gətirmişdi. O məni sonralar tanımışdı. Adları oxuyurdu. Mənim adımlı oxuyanda bir anlığa dayandı, bir neçə saniyə diqqətlə üzümə baxdı:

- Bala, sən mayor Vaqif Quluyevin oğlu deyilsən? Milli qəhrəmanımız...

- Zaldakı bütün uşaqlar eyni anda dönüb heyratə mənə baxdılar. Utandım, başımı aşağı salıb yavaşca:

- Bəli, -dedim.

-Oğul, atanla birgə döyüşmüşük. O mənə qardaş olub, əsl qardaş. Yaralıya yardım edərkən bizi atəşə tutdular. Bir qayanın arxasına keçdim, yaralını da ora çəkdim. Atəş ara vermirdi. Yaralanmışdım. Məni və yaralı zabiti odun-alovun içərisindən atan çıxararaq xilas etdi. Həyatım üçün o qəhrəmana borcluyam. İndi eşit: bu gündən sən mənim oğlumsan, iki oğlum var, sən də üçüncüsü.

Belə də oldu. O məni işə düzəltdi, cərrah köməkçisi oldum. Daim gözü üstümdə idi. Xanımı Münəvvərlə, oğlanları Elçin və Yalçınla anamı, məni tanış eləmişdi. Əziz günlərdə mütləq bizə baş çəkərdilər. Paltonun nə olduğunu bilməyən mənə paltonu da məhz Bəhmən İmanov almışdı ad günüm-də...

Artıq ölkədə ad çıxarmış hərbi cərrahlardan biri kimi tanınırdım. Bir gün Bəhmən əmimgil bizə gəlmişdilər. Danışır, deyib gülürdük. Arada anam dilləndi:

-Qardaş, bu Eldar nə vaxtadək məni köməksiz qoyacaq? İstəyirəm ki, bizim də evimizdən körpə səsi gəlsin.

Mən utandım.

-Ana...

Bəhmən əmim danışmağıma imkan vermədi:

-Həəə... Son vaxtlar bu məsələ mənim də beynimi məşğul edir. Savadlı həkimsən, şöbə müdirisən. Day nəyi gözləyirsən?! Baax, Elçinin qızı, Yalçının oğlanları evimizə işıq saçır. Onlarla keçirdiyimiz hər an ömrümüzün üstünə ömür gəlir.

- Əmi, böyüklerin qarşısında mənə söz demək, fikir söyləmək düşmür. Amma qarşıda elm yolu var. Bu gün-sabah namizədlik dissertasiyamın müdafiəsi olacaq...

-Həəə, sonra da deyəcəksən ki, doktorluğu da müdafiə edim, sonra...

- Hə, hə, baax elə onu de dəə. Laap ürəyimdən xəbər verirsən.

Bəhmən əmimin həyat yoldaşı Münəvvər müəllimə də söhbətə qarışdı:

- Bəji, baax, elçiliyə gedənin biri də mən. Təki Eldar bəlamız bir halal süd əmmişi nişan versin. Qalanı ilə işi yoxdur.

- Həə dəə... Gəlinin bər-bəzeyi, qızıl-mızılı da bizlikdir...

Deməyə söz tapmırdım. Əslində xəstəxanada bir həkim qızdan xoşum gəlirdi. Sakit, başısağlı, utancaq, həm də bacarıqlı bir mütəxəssis idi. Onu ürəyimdə bəyənsəm də, dilimə gətirməmişdim.

-Həə, nə deyirsən, bala?-anam soruşdu.

-Yaxşı. Amma mənə bir az möhlət verin, düşünüm bu barədə.

Hamısının ürəyindən oldu cavabım. Anamın gözlərində qəlbinin sevinci əks olundu...

Evləndim. Həmin həkim qızla-Nərgizlə. Hər ikimiz tibb elmləri doktoru olduq. O, tibb universitetində işləyirdi, Mənsə böyük bir xəstəxanada. Anam nəvələri Vaqif və Həyatla gözəl günlər keçirirdi. Amma hamımızın ümumi bir sıxıntımız, ürək yaramız, nisgilimiz var idi: torpaqlarımızın bir qismi arxalı emənilər tərəfindən hələ də işğal altında idi. Artıq Azərbaycan haqq səsinə dünyaya çatdırırdı. Çox güclü ordumuz var idi. Ermənilərə cavab verməyin vaxtı çatmışdı. Onlar dinc dayanmır, yaşayış məntəqələrini atəşə tutur, insanları girov götürür, irəliləmək üçün can atırdılar. "Böyük ermənistan" xülyası ilə tez-tez atəşkəsi pozurdular. Demək olar ki, hər gün silahları üzübəri idi.

Payız yenincə girmişdi. Sübh tezdən düşmən hücumu keçdi. Müharibə başladı. Xalq, ordu və dövlət dəmir yumruq kimi birgə idi. Elə ilk saatlardanca düşmənin burnunu ovmağa başladı ordumuz.

Ərizə ilə müraciət etdim. Aparmaq istəmirdilər. Nəhayət, istəyimə çatdım: döyüşlər gedən cəbhə xəttinə yaxın xəstəxanalardan birinə getdim.

Gecəm-gündüzüm yox idi. Yaralıları qəbul edir, lazım olan cərrahi əməliyyatları icra edirdim. Döyüşçülərimiz sağalmamış :

- Getməliyik yoldaşlarımızın yanına-döyüşə qayıtmalıyıq, -deyə israr edirdilər. Mən bunları eşidəndə qürur hissi keçirirdim. Bax bu bizik!Azəri türkləriyik! XXI əsr bizim əsrimizdir, Türk əsridir! Baxın, artıq türk dövlətləri bir bayraq

altında-Turan bayrağı altında birləşir! Çox gözəl! Bizi heç bir qüvvə endirə bilməz!

Hər gün kəndlərimiz, şəhərlərimiz bir-birinin ardınca quduz itlərdən təmizləndirdi. Türk bayraqdarları da bir tərəfdən düşməni göz açmağa qoymurdu. Hər gün ölkə prezidenti şəxsən özü uğurlarımızı böyük sevinc və qürur hissi ilə xalqa çatdırırdı. Düşmən əskərlərinin isə leşlərinin sayı-hesabı yox idi. Çoxu silah-sursatı atıb qaçırdı. Axı onların olmayan bir torpaqda bu əskərlərin nə işləri var ki!..

... Şuşa uğrunda şiddətli döyüş başladı, Qayalara dırmaşa-dırmaşa şəhərə daxil olan igidlərimiz yalnız əlbəyaxa döyüşlə, odlu silahdan istifadə etməyərək düşmənlə çarpışırdı. Təkidlərə baxmayaraq, bir neçə nəfər tibb işçisi ilə birgə mən də Şuşaya daxil oldum. Artıq şəhərdə Azərbaycan və türk bayraqları dalğalanırdı. Aaah, nə gözəl mənzərə!.. Aaah, nə böyük xoşbəxtlik!.. İlahi, otuz illik hicranı düşmənin bayrağına büküb yandırdıq, kül elədik!..

Bu gözəl hisslərlə yaralılara ilk yardımlar edir, maşınlarla xəstəxanalara yola salırdım. Birdən dünya gözümdə qaraldı. Yaralı zabitin sarğısı əlimdə, yerə yıxıldım... Gözümü açanda əhatəmdə ağ xalatlıları gördüm. Yavaş-yavaş gözlərimdən duman çəkiliydi. Yaşlı gözlər, kədərli baxışlar mənə tuşlanmışdı. Bu nədir? Mən ki özümə gəlmişəm. Bu adamlar bəs niyə sevinmir? Tərpənmək istədim. Ayaqlarım tərpənmədi. Sanki daş asılmışdı. Azacıq qüvvə tapıb çarpayının aşağı tərəfinə boylandım. Allah, Allah!.. Bu nədir? Yorğanın yarından o tərəfi boşluqda idi. Həə, deyəsən... Yox, yooox! Ola bilməzzz!. Bayılmışam. Məni zorla ayıldıblar. Yaxşı ki, koma-

ya düşməyə imkan verməyib həmkarlarım. Afərin onlara!..

Hər gün yanımda idilər-anam, Nərgiz, Münəvvər müəlimə, Bəhmən əmim, dostlar, tanışlar.

Bəhmən əmim də II Qarabağ müharibəsində mühüm postda döyüşü idarə edənlərdən idi. 44 günlük müharibə qələbəmizlə sonlandı!

Mən əlil arabasında olsam da, təəssüflənmirdim: ən müqəddəs arzumuz reallaşmışdı-düşmən qarşımızda diz çökmüşdü. Bu qələbə uğrunda ölmək də hər bir Azərbaycanlı üçün böyük şərəf idi!

Azərbaycan Zəfər Bayramını qeyd edirdi. Azərbaycan dalğalanan nəhəng nəhrə bənzəyirdi. Uşaqdan böyüyə -hər kəs küçələrdə, meydanlarda idi, əllərdə al bayraqlar-Azərbaycanın üçrəngli, qardaş Türkiyənin ayılı-ulduzlu bayraqları. Nə böyük səadət, sonsuz qürur hissi!..

Mən əlil arabasında ön sırada irəliləyirdim. Çox, çoxox xoşbəxt idim, çünki Vətənimə, torpağıma layiq övlad hesab edirdim özümü!!! Ürəyimdə bu sözləri tez-tez təkrarlayırdım:

"Sevirəm torpağımı, Öpürəm bayrağımı!!!"

2021-ci il, "Möcüzəli Naftalan" sanatoriyası.

ŞƏHİD BALASI

(hekayə)

(Vətən savaşında qurban getmiş müqəddəs şəhidlərimizin balalarına həsr edilir)

Şəhidlik zirvədir, şəhid balası,
Sənin atan o zirvəyə ucaldı.
Qəm yemə, onunla həmişə fəxr et:
Azgın düşmənlərdən öcünü aldı.

Ölkə ağır vəziyyətdə idi. Böyük bir imperiya dağılmışdı. Fərsətdən istifadə edən düşmən yüz minlərlə qərbi azərbaycanlıları doğma dədə-baba torpaqlarından qovmuş, malını-mülkünü müsadirə etmiş, nə qədər günahsız insanı qətlə yetirmişdi. Bununla kifayətlənməyib, Qarabağ torpaqlarını Azərbaycandan qoparıb, Ermənistana birləşdirmək üçün qanlı savaşa başlamışdı. Xaç qardaşına arxalanaraq onun silahı və ordusu ilə yurdumuzu qan gölünə çevirmişdi.

Azərbaycandakı rus ordusu buranı tərk etmişdi. Özümüzün isə mükəmməl ordumuz yox idi. Buna baxmayaraq, xalq Vətənin müdafiəsinə qalxmışdı. Lakin ölkəni qəfildən yaxalayan müharibə düşmənin xeyrinə davam etməkdə idi.

Bu zaman böyük bir kənddə yaşayan böyük bir ailədən də yan keçmədi müharibə. Səfərbərlik başlananda ailənin böyük oğlu Mahmuda da çağırış gəldi. Lakin kiçik qardaş Elçin inadla dedi:

-Yox, qardaş, qoymaram sən gedəsən. Böyüksən, ata əvə-

zi kimi sən qal, ailəyə bax. Müharibəyə isə mən gedəcəm.

Mahmud elə uşaqlıqdan qorxaq idi, qardaşının inadkarlığı ürəyincə oldu. Elə-belə, dilucu dedi:

-Hindi mənə gəlib axı çağırış vərəqi.

-Noolsun ki, aparıb dəyişdirəcəm. Sən qal, Mahmud. Mənim başıma bir iş gəlsə, sən uşaqlarımı özününkülərdən ayırmayıb onlara da baxacaqsan, bilirəm.

Beləliklə, Elçin döyüşə yollandı. Beş-altı ay ərzində cəmi bircə dəfə kəndə-ailəsi ilə görüşməyə gəldi. Onda da Mahmud qaş-qabağını tökübdəmişdi:

-Nə var, nəəəə gəlmişən? İndi sənə gərək bir barxana da düzəldək, yoxsa uşaqlarını saxlayaq?!

Elçin mat-məətəl qaldı. Qardaşına qıymayıb, özünü odun-alovun içinə atmışdı. Bu da fədakarlığın cavabı. Utancaq halda dilləndi:

-Mahmud, vallah mənə heç nə lazım deyil. Sizi, uşaqlarımı görməyə gəlmişəm.

-Əəə, qorxma, uşaqların qırılmayıb, odu ha, oynuyurlar özləri üçün. Balalarımın boğazortağıdırlar. Elçin heç nə demədi, sadəcə xəcalət çəkdi "boğazortaqlığı"na görə. Anası da dillənmədi.

Səhəri gün balalarını öpdü, xanımı Samirə ilə vidalaşarkən dedi:

-Başa düşürəm, artıq sizi özlərinə yamaq hesab edirlər. Eybi yox. Hələlik döz. Qayıtsam, evin tikintisini başa vurub, öz evimizə köçərik. İşdir, sizi yola verməsələr də, döz. Uşaqları səə, səni də Allaha əmanət edirəm.

-Bizdən nigaran olma, Elçin, sən özündən muğayat

ol. Mahmudun da sözünü ürəyinə salma. Dili desə də, ürəyi yumşaqdır.

Bir az halı özünə gəldi Elçinin. – Yaxşı, hələlik, salamat qalın, əzizim.

Elçin getdi.

Bir neçə ay da ötdü. Yoldaşları vaxtaşırı icazə alıb, evlərinə baş çəkməyə gedərdilər. Elçin kədər içində qalsa da, həsrətdən bağı yara tapsa da, kəndə getməzdı. Necə qarşılanacağını bilirdi.

Bir dəfə komandir dedi:

- Bu dəfə Elçinlə Şahinə üç günlük icazə verirəm. Gedin ailənizlə, balalarınızla görüşün.

Şahin sevindiyyindən Elçini qucaqlayıb öpdü:

-Elçin, tez ol, tərpnək!.. Elçin onu hüznü baxışlarla süzdü, qəmgin səslə alçaqdan dedi:.. -Şahin, qardaşım, sən get, bizimkilərə də baş çək.

-Bıyyy, bu nə sözdür?! İkimiz də gedirik.

-Yox! Mən getmirəm, sən get.

Şahin əl çəkmədi:

-Axı niyə?

Elçin utana-utana dilləndi:

-Nə bilim ee. Keçən dəfə Mahmudun acığı tutdu. Daha mən də getmək istəmirəm.

-Əəə, bura bax, heç balaların üçün darıxmırsan? Sən necə atasan?

Bax mən bu saat qanadım ola, uçardım Rəşadım üçün.

-Şahin, mən də darıxıram. Lap burnumun ucu göynəyir Şəmsim, Nadirim üçün. Amma gedə bilmərəm. Düzəcəm

dava qurtaranadək. İnşallah.

Şahin getdi. Elçin göz yaşlarını içində boğdu. Qardaşının münasibəti, anasının susqunluğu onun ruhunu yerindən oynatmışdı. Amma o bunları unutmağa, özünə dərd etməməyə çalışırdı. Düşmən susdurulmalı, torpaqlar azad edilməli idi-indi əsas vəzifə bu idi.

... Qəfildən döyüş signalı verildi. Düşmən tankları hərəkətə keçmişdi. Elçingil döyüşə girdi. O, hər şeyi unutdu, mövqe tutdu. İlk atəslə düşmən tankının biri alovlandı. İkinci, üçüncü, dördüncü, beşinci... Elçinə sanki qeyri-adi bir güc gəlmişdi: "Alın, alçaqar! Rahat evimdə oturub balalarım ilə şad-xürəm yaşayırdım. Niyə dincliyimizi pozdunuz? Bizdən sizə torpaq payı verilməyəcək!.. "

Və... Atılan top mərmisi onun düşüncələrini pozdu...

Ordan-burdan Elçinin bədəninin hissələri yığıldı.

... Bu zaman Şahin yenicə kəndə çatmışdı. Ailə sevinc içərisində idi. Körpə -dörd yaşlı Rəşad atasının qucağından düşmür, tez-tez boynunu qucaqlayıb üz-gözündən öpürdü: -Ata, getmə daaa. Yaxşım...

-Yaxşı, balam, getməyəm daha...

Birdən cib telefonu səsləndi. Açdı. Komandiri idi. "Xeyir-dirmi görəsən?"

Eşitdiyi kəlmələrdən dondu yerində: Elçin həlak olmuşdu.

Şahinin dəli hönkürtüsü toplaşanları heyretləndiridi:

-Nə oldu?

-Şahin, nə xəbər?

Göz yaşları yanaqlarından üzəsağı aramsız süzülən Şa-

hin fəryad elədi:

-Elçin şəhid oldu, ay elim-obam... İgid oğlunuz əlimizdən getdi...

Aləm bir-birinə dəydi.

... Elçini tabutda kəndə gətirdilər. Anası bilmirdi nə desin, necə eləsin. -Elçin, oğlum, bəs bala anasına belə zülüm eliyər?! Axı mən sənə sağ-salamat qayıdacağına inanırdım. Axı səndən heç doymadım, bala!.. Torpağına, qardaşına qurban gedən qəhrəman balam...

Elçini dəfn edəndə izdihamın ucu-bucağı yox idi. Bütün rayon bura axışmışdı. Hərbi hissədən də nə qədər adam gəlmişdi.

Adətə görə mərhumu üç, yeddi və qırx da verildi.

Elçinə görə hər kəs bu ailəyə hörmətli münasibət bəsləyirdi. Anaya xüsusi təqaüd də ayrılmışdı. Yüksək məbləğ idi. Bu puldan yetim uşaqlara və Samirəyə heç nə düşmürdü. Üstəlik Elçinin yarımçıq evinin materiallarını da Mahmud satdı. Samirəyə dedi ki: -Nə qaş-qabağını tökürsən? Ney-nəməliyəm. Pul lazımdır yaşamaq üçün. Oturmusan xanım kimi, üçünüz də mənə bir ağır yük olmusunuz. Bilmirəm öz arvadımı saxlayım, yoxsa səni yemləyim?! Samirə utandığından az qala yerə girə. Amma sadəcə susurdu, xəlvətdə isə göz yaşlarını saxlaya bilmirdi. Əslində, atası, qardaşları Samirəni də, balalarını da korluq çəkməyə qoymurdular:hər ay ət, yağ, un, qənd, çay-yəni lazım olan bütün ərzaqları gətirirdilər. Əyin-baş da öz yerində. Amma Mahmud xeyirdə də, yasda da bu ailənin ona ağır yük olmasından gileylənirdi, ah-uf edirdi. Anası da, Mahmud da, Mahmudun arvadı Aynurə də hansı

idarəyə gedirdilərsə, deyirdilər ki, şəhid ailəsiyik, şəhid balaları saxlayırıq. Amma elin gözü tərəzidir, hər şeyi görürdü. Aynurə Samirəni gözümçixdıya salmışdı, evin bütün işi gücü Samirəlik idi. Yazıq gəlin namusa boğulub dözürdü. Bir gün qaynanasına dedi:

-Xala, mən heç vaxt sizin bir sözünüzü iki etməmişəm. Hər işinizi də mən yerinə yetirirəm. Amma yenə məndən narazısınız, İstəmirsinizsə, mən uşaqları da götürüb evimizə gedim. Atam, qardaşlarım dönə-dönə mənə aparmaq istəsələr də, getməmişəm... Qaynana Samirənin sözünü ağzında qoydu, od püskürdü:

- Həəəə, aydındı... Mıs-mıs deyincə, birdəfəlik Mustafa də dəəə. Deynən ki, ərə getmək eşqinə düşmüşən. Belə deeee... Qadam ürəyinə!.. Qapı açıqdır, belə cəhənnamə get, gora get. Ağrım sənə də ürəyinə, atanın da, o dılqır qardaşlarının da...

Samirə daha dözə bilməzdi. Atasına zəng elədi:

- Ata, gəl bizi apar evimizə. Atası və qardaşları gəldilər. Sakitcə Samirəyə aid olan əşyaları da maşına yığıb, uşaqları da götürüb getdilər.

Samirə atasıgilə heç nə söyləməsə də son vaxtlar Mahmudun ona zillənmiş pis baxışlarını xatırlayanda bədəniə üçütmə düşürdü. O, hiss edirdi ki, bu murdar baxışların sonu yaxşı olmaya bilər. Ata evinə qayıtmağının başlıca səbəbi də elə bu idi. Amma bunu dilinə gətirə bilməzdi...

İllər ötür, şəhid balaları böyüyür, sinifdən sinfə əla qiymətlərlə keçirdilər. Babası Aqil deyirdi:

-Mənim nəvələrim bizə layiq oğlanlardır, mən onlarla fəxr edirəm!

80 yaşlı Aqil baba uzun illər Daxili İşlər Nazirliyinin rayon şöbəsində çalışmışdı, indi isə təqaüddü idi. Balalarının hamısından arxayın idi. Yeğənə qayğısı qızı və nəvələrinin rahat yaşayışını təmin etməklə bağlı idi. Dövlətin heç bir yardımını qəbul etmirdi:

- "Daha çox ehtiyacı olanlara kömək edin, qızımı da, balalarını da özüm saxlayacam", - deyirdi.

Uşaqların ikisi də bir yaş fərqi ilə baxmayaraq, eyni sınıfdə oxuyurdular. Hər ikisi orta məktəbi qızıl medalla bitirdilər. Kənd camaatı qardaşların başına and içirdi.

Sənəd vermək məsələsinə çatanda Aqil baba nəvələri ilə üzbəüz oturub söhbətə başladı: - Həəə, igidlərim, indi deyin görüm seçiminiz nədir?

Şəmsi astaca dilləndi:

- Baba, mən sənə kimi polis olmaq istəyirəm. Sənə fikrin nədir?

- Ay sağ ol, mənim igid balam, babanın davamçısı ol, sənə qurban olaram!

Sonra baba Nadirinin üzünə baxdı:

- Bəs sən, qoçağım?

Nadir şəstlə dedi:

- Baba, mən də hərbiçi olmaq istəyirəm. Sən nə deyirsən?

- Afərin, balalarım! Sizə uğur olsun! Uşaqların hər ikisi də qəbul imtahanlarını uğurla verib ali məktəblərə qəbul olundular.

Dörd il də ötüb keçdi. Şəhid ailəsi kimi Samirəyə üçotaqlı mənzil verildi. Mərəkə qopmadımı?! Nənə gəldi, nə gəldi!..

- Samirə, o uşağın anası sən deyilsən ey, mənəm, mən! Otağı satın, pulunun yarısı mənimdir! Yaxsa, gen dünyanı başınıza dar eliyərəm. Samirənin böyük qardaşı məsələdən agah oldu, nənəyə zəng elədi:

- Xala, bugünədək nə elədiniz, heç nə demədik. Daha bəs deyilmi, bu hegemonluğun?! Ayıbdır axı. İndiyədək bir dəfə bu uşaqlara bir cüt corab da almamısınız. Heç demədin ki, şəhid oğlunun balaları necə böyüdü, nə təhərdirlər. Uşaqlara verilən pay torpaqlarına qədər hissə-hissə satdınız, yenə dillənmədik. Şəhid pulunu hər ay alırsınız, onu da istəmədik. İndi nə istəyirsiniz? Bəs deyilmi? Elə edəcəksiniz, acığa düşüb bütün ev-əşiyi, torpaqları, nə varsa, yarı böldürəcəm. Məni buna vadar eləməyin, ayıbdır!..

Bundan sonra Elçinin anası Mahirə bir az qorxdı ki, doğrudan dediyini edər bu tərs oğlu tərs... Elə bil qurbağa gölünə daş atıldı... Aprel ayında düşmən qəfil hücum keçdi. Amma dərsi verildi, hətta torpaqların bir hissəsi geri alındı. Düşmən daha da quduzlaşdı. 2020-ci ilin payız günlərinin birində qəfil hücum keçdilər. Ali Baş Komandan dedi:

- Düşmənin nazı ilə oynadığımız bəsdır! Əks hücum əməliyyatlarına başlanılsın! Ordu bircə himə bənd imiş kimi düşmən üzərinə şığıdı. Nadir də cəbhəyə yollandı. O, yüksək rütbəli zabit idi. Orduya təzə gələnlərə təlim keçirdi. Əsgərlərini çox sevirdi. Onlara hərbin sirlərini mükəmməl mənimlətməyə çalışırdı. Amma döyüşən orduya getmək arzusunda idi. Dəfələrlə ərizə ilə komissarlığa müraciət etmişdi. Amma ərizə qəbul edilmirdi ki, sən təlimdə lazımsan. Nəhayət, ərizəni qəbul etdilər. Samirə xəbəri eşidəndə həyəcanlandı,

Nadirə zəng elədi: -Oğlum, qurbanın olaram, atanın əmanət-lərisiniz, başına bir iş gələr, mən ölsəm, yaxşıdır. Getmə, anan qurban!.. Nadir qətiyyətlə etirazını bildirdi: -Ana, bu sözləri deyən sənsən?! İnana bilmirəm ki, şəhid xanımı oğ-lunu vətən savaşından çəkəndirmək istəyir. -Oğlum, atanın itkisinə bir təhər dözdüm, səni də itirməkdən qorxuram, can balam. -Mənim gözəl anam, qorxma, şəhid balası ölməz! Mən də atamtək qəhrəman kimi qayıdacağam!... Orduda özündən yüksək rütbəlilər onu öz adı, soyadı ilə yox, "şəhid balası" deyə çağırırdılar. Nadirgil cəbhədə öndə gedirdilər. Dayanmadan, durmadan, düşməni ot kimi biçə- biçə irəliyə gedirdilər, yalnız irəliyə! Bütün dünyanın nəzəri Qarabağa yönəlmişdi. İstəyənlər sevinir, bədxahlarımız isə qan ağlayır-dılar. İstədikləri qədər ağlasınlar. Sonda elə ağlaya-ağlaya da qaldılar. Ordumuz düşməni darmadağın etdi. Dəmir yumruq onları məhv etdi. Böyük zəfər paradi dünyaya səs saldı. Qırx dörd günlük müharibə Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığını bir daha bütün dünyaya əyani şəkildə göstərdi.

Nadir döyüşün son günündə yaralansa da qələbə onun yaraları üçün məlhəm oldu. Ona vətən müharibəsi qəhrəma-nı kimi fəxri ad verildi. Şəhid balası atasının, bütün ataların, anaların, bacı və qardaşlarının intiqamının alınmasından qürurlanırdı. O, anasının yanına, doxsan yaşlı babasının, bü-tün camaatının qarşısına üzüağ, alnıaçıq gedirdi. Şəhid bala-sı özündən sonrakılar üçün bir örnəyə çevrilmişdi.

ZÜMRÜDÜN NAĞILI

Əziz bacım və müəllimim Zümrüd Xanıma, onun təmsalında dünyasını dəyişmiş və hazırda yaşayan Xanqərvənd (Goranboy) müəllimlərinə həsr edirəm.

Biri var idi, biri yox idi, Qarabağın kəndlərindən birində Eldar adlı bir kişi yaşayırdı. Bu kişi gecəsini gündüzünə qatır, yeganə övladı Zümrüdü saxlayırdı. Baş sındırsa da, kasıblı-ğın daşını ata bilmirdi ki, bilmirdi. Arzusu isə qızını xoşbəxt görmək idi.

Eldarın evinin yaxınlığından Həkəri çayı axırdı. Hərdən Eldar çaya gedər, bir neçə balıq tutar, suda bişirib yeyərdilər, qalanını da satardı. Bəzən orda-burda işləyib çörək pulu qa-zanardı.

Bir gün yenə çaya getdi, tilovu suya atdı. Sahildə otu-rub fikrə getdi. Düşünürdü ki, tutaq ki, indi beş-üç balıqla dolanıraq. Bəs sonra nə edəcəm. Təkcə balama qarın dolu-su çörək qazanmaq üçün axı mən nə etməliyəm. Yaxası fi-kirlərin əlində ikən birdən tilovun tərpəndiyini hiss etdi. O, tilovu çəkməyə başladı. Tilov ağır idi. Sevindi ki, yəqin, iri balıqdır. Amma sən demə bu, palçıqlı bir torba imiş. Eldar hirsli-hirsli torbanı bir tərəfə tulladı, kor-peşman yola düzəl-mək istədi. Birdən ağına gəldi ki, bir torbanı yoxlasın, bəlkə, içində nəyəsə yarayan bir şey oldu. O, torbanı açanda gözləri kəlləsinə çıxdı: torba ləl-cəvahiratla, qızılla dolu idi. Sevindi-yindən az qalırdı ki, ürəyi ağzından çıxsın. Özünü tələsik evə çatdırdı.

-Qızım! Sən daha kasıb olmayacaqsan!.. Gör nə gətirmişəm...

Zümrüd heyrətdən özünü itirdi :

-Atacan, bunu haradan almısan?

-Allahımız göndərdi, qızım, Allahımız!.

İllər keçdi. Zümrüd dəbdəbəli bir evdə yaşayırdı. Eldar özünü dünyanın xoşbəxti hesab edirdi.

Bir gün Zümrüd atasına dedi ki, sənət öyrənmək istəyirəm. Eldar söylədi ki, sənət nəyinə lazımdır, bala. Bu var-dövlət sənə bəs eləmir ki?

Qız təkid etdi: -Ata, dünyanın işini bilmək olmaz, sənətin heç bir ziyanı olmaz...

Beləliklə, Zümrüd xalçaçılıq öyrəndi. Bir gün dəhşətli zəlzələ kəndi yerlə- yeksan etdi. Evlər, insanlar daş-kəsək altında qaldı. Az adam salamat qalmışdı. Zümrüdgilə də xətər toxunmamışdı. Çünki həmin vaxt onlar yaxınlıqdakı çəmənlikdə, çayın kənarında əyləşib deyə-gülə samovar çayı içirdilər. Onların da evləri yerlə-yeksan olmuşdu. Daha neyləmək olardı. Ellə gələn müsibət toy-bayramdır. Zümrüdgil şəhərə üz tutdular. O, üstündəki daş-qaşları satdı. Bir daxma aldılar. Qız xalça toxumağa başladı. İllər keçdi. Artıq Zümrüd ağıllı bir gəncə ailə də qurmuş, bir oğlan və bir qız sahibi olmuşdu. Ailənin digər üzvləri də toxuculuq öyrənməyə başlamışdılar. Zümrüdgil gözəl xalçalar toxuyub satırdılar. Qarabağda Zümrüdün əlindən çıxan xalçaların tərfi hər yana yayıldı. Uzaq ellərdən insanlar gəlir, xalça alıb aparırdılar. Ailə geyimlər də toxuyub satırdı. Ata sevinirdi ki, nə yaxşı ki, qızı vaxtında bu sənəti öyrənmişdi.

Zümrüdün həyat yoldaşı, yeniyetmə oğlu və qızı da artıq gözəl toxucu olmuşdular. Onlar bir neçə ildən sonra xeyli varlandılar, əvvəlkindən də gözəl ev tikdirdilər. Balaca daxmanı dükan elədilər. Gəlirləri get-gedə artırdı. Zümrüdgil kasıb və imkansızlara ucuz mal satır, bəzən hədiyyə də verirdilər. Eldar balası, kürəkəni və nəvələri ilə fəxr edirdi: "İlahi, şükürlər olsun sənin dərgahına! Nə yaxşı mənim belə gözəl, tərbiyəli, ağıllı, qoçaq balalarım var! Daha ölsəm də dərdim olmaz. Mənim Zümrüdüm daha heç nəyin dərdini çəkmir". Zümrüdgil artıq məşhur xalçaçılar ailəsi kimi tanınırdı. İndi şəhərdə onların bir neçə xalça və paltar mağazası var idi. Zümrüd xalçaçılıq məktəbi açmış, gənclərə toxuculuq sənətini öyrədirdi. Buraya ancaq və ancaq kasıbların övladları cəlb edilirdi. Əvəzində pul da almırdı. Çünki Zümrüd bir qarnı ac, bir qarnı tox günlərini unutmamışdı. Ona görə də kasıblığın nə olduğunu bilirdi. Zümrüdglin xalçalarının-Qarabağ xalçalarının səsi-sorağı dünyanın məşhur muzeylərindən gəlirdi.

Eldar da sakitcə yaşayır, lazım gələndə öz məsləhətləri ilə onlara istiqamət verirdi. Onlar bax beləcə sakit və rahat bir həyat yaşayırdılar.

SON GECƏNİN FƏRYADI

(hekayə)

(Müharibədə itkin düşmüş İsmayıl əminin əziz xatirəsinə
ehtiramla)

Yurddaşlarım, soydaşlarım,

Hansı qansız yerinizə

Nələr verdi, nələr aldı?!

Neçə-neçə körpənizi.

Şaxta vurdu, don apardı.

Neçə zərif fidanları

Kol dibində qurdlar yedi?!

Kafir sizin nalənizə:

“-Buranı da aldığ!”-dedi.

Qan içində qaldı şəhər...

Üzümüə gələn səhər

Verdi bizə acı xəbər,

Göz yaşları, dərin kədər... (A. Həsənoğlu)

Uzun illərdir ki, İsmayılın daxilindəki həyəcan, qorxu hələ də səngiməmişdi. Həmişə gözlərinin qarşısında bədheybət, saqqallı, nəşəli sifətlər, tonqalda bir-birinə sarılmış halda yanan əmisi Vaqiflə gəlin maşınından düşdükdən yarım saat sonra nişanlısı ilə birgə alovlar içərisində büryan olan Təranənin fəryadı, göyə dikələn alov dirəklərinin qıpqırmızı şöləsi, ağzı qanlı top, pulemyot lülələri canlanmaqda, geniş dairə boyunca dövrə vura-vura rəqs etməkdə idi. O, bütün bunları neçə il bundan əvvəl kərmə qalağının xırdacı aralı-

ğından, anasının qucağından seyr etmişdi...

Ana-bala özlərini bura zorla pərçim etmişdilər. Anası ayaqyalın idi. Onuncu sinifdə oxuyan bibisi Münəvvər İsmayılı, yaşyarımlıq qardaşını qucağına alıb tez aradan çıxıb bilmişdi. İsmayıl anasını ləngitdiyi üçün özlərini ancaq ki qalağın içərisinə sala bilmişdilər. Budur, indi saqqallılar onların həyatında yeyib-ıçır, “qələbə”ni bayram edirdilər.

Ağlar gözlü anasının dodaqları bir neçə yerdən partlamışdı. Açıq yaradan azacıq qan sızıb qurumuşdu. Ana oğlunu bərk-bərk bağrına basaraq: “Ora baxma, oğul, ora baaxmaa!.. Səsin çıxarma haa!.. Səsin çıxan kimi bizi də tapıb tonqala atacaqlar!”-deyə pıçıldaırdı. İsmayıl qorxu və dəhşətdolu baxışları ilə anasına baxır, həyatın, dünyanın sonu olduğunu düşünürdü.

- Ana, ana, ora bax!.. Sərkis əmi döyülmü?! Kirvəmizizn oğlu... Samvel...

- Sus, qadan alım, sus, Sərkis ölsün. Day nə kirvəbazlıqdı?! Əlimnən verdim duz-çörək ollara haram olsun, irin-qan oluf burunnarınnan tökülsün!.. Baxma, bala, aman gü-nüdü, baxma...

- Yox, ana, sən allah qoy baxım, Əmimi öldürənnəri yadımda saxlıyım. Böyüyüb onnarı özüm qıraram!.. Dədəmin canı üçün, qıraxaaam!!!

- Hə! Hə, bala, hə...Yavaş danış, dığalar duyuq düşər... Birdən haradansa Bozdar boynunda qırıq kəndir, hürə-hürə saqqallılara tərəf cumdu. Sarı, sısqı birisi avtomatı çevirməklə atəşin açılmağı, Bozdarın zingildəyərək top kimi havaya qalxıb tappıltı ilə yerə düşməyi bir oldu.

- Anaaa, itimizi də vurdular!...

- Sus!.. Dedim ki, baxma.

Uşaq başını anasının sinəsinə sıxdı, onun titrəyən, az qala yerindən çıxan ürəyinin aramsız döyüntüsünü dinləməyə başladı.

Artıq tonqal öləzimişdi. Qaralmış sümüklərə baxanda İsmayılı üşütmə tutdu. Gəlin fatası tonqaldan kənara düşüb qalmışdı. Bozdarın gözləri göyə zillənmişdi. ... İsmayıl düşü-nür, düşünür, fikirdən başı ayılmırdı.

...Artıq beşinci sinif şagirdi idi. O zamansa onun altı yaşı var idi. Dərsdə oturanda da, televizora baxanda da fikri doğ-ma yurdu Xocalıda baş vermiş həmin qanlı gecə ətrafında dolaşırdı.

...Onlar yataqxanada yaşayırdılar. Buna yaşamaq da demək olmazdı. Qaz gəlmirdi. Anası suyu həyətdən daşıyı-rdı. Pilləkənləri çox çıxıb düşəndə də ayaqlarının sızılısından ağlayır, gecələr də rahat yata bilmirdi. Ağlaya-ağlaya elə hey ağı deyirdi:

- Əzizim, dara düşdü,

Vətənim dara düşdü.

Düşmənlərim sevindi,

Bəxtimə qara düşdü...

Əzizim, qannı gecə,

Yaralı, qannı gecə.

Hay çəkin, haray çəkin,

Varmı bir canı, gecə?!

O faciəli gecədə şəhəri odlara qalayan düşmənlər bu qələbədən nəşələnib, yeyib-içməyə başlamışdılar. Xorla mahnı oxuyurdular: "Min, erqu, ereq çors, Min havana dasnı çors!.. "

Anası pıçıltı ilə dedi:

-İsmayıl, ağılları başlarında döyül, hamısı piyandı. Xəl-vətcə burdan çıxmaq qaçaq. Səhərəcən ləngisək, day salamat qalmarıq... Bax hər şey sənnən asılıdı. Möhkəm ol, mənim kişi balam! İnşallah, allahın köməkliliyənən sağ-salamat bu ütüdən qurtararıx... Ya allah, getdik... Çox zülümənən əlli metrlikdəki kolluğa, oradan da meşəyə girdilər. Ağappaq qa-rın üstündə meyitlər, yaralılar gözə dəyirdi, hərdən zəif inilti eşidilirdi. Anası tələsirdi. İsmayılı nənəsinin qalın yun şalı ilə kürəyinə şəlləmişdi. Özü yun corabda, amma ayaqqabısız idi. Neçə meyitin böyründən keçsə də, İsmayıl təkid etsə də, əyi-lib birinin ayaqqabısını götürmədi. Götürə bilməzdi. "Göy-dən allah baxır, oğul. Nətəər hörmətsizlik edim?!" İsmayıl-sa ürəyində üsyan edirdi: " Bəs allah baba Sərkisgilin hərəkət-lərinə niyə baxmır? Elə təkcə səni görüb, sənə mi baxır?!" Anası Ağdamın ilk tikilisini görəndə (buna tikili də demək olmazdı, çünki binanın yanib qapqara qaralmış üç-dörd di-varı qalmışdı) İsmayılı kürəyindən açdı:

-Qaç, oğul, qaç! Day taqətim yoxdu, qaç, sənsə də sağ qal!...

İsmayıl qaçmadı. Ağlamağa, həm də necə ağlamağa baş-ladı. Sanki axşamdan bəri yolboyu bərkiməkdə olan donu birdən-birə açıldı, uşaq şokdan çıxdı, nələrisə daha aydın dərk etdi. Ana isə yerə çökdü, kürəyini iri bir daşa söykəyib

taqətsiz, iniltili, ağlar səslə bir təhər pıçıldadı:

- İsmayıl, qaç.. İsi balam, qaç... Özünü adamlara çatdır... Daha.. ayaqlarım... sözümə baaxmır... Əlacsız qalan uşaq qəfildən qışqırmağa başladı:

- Köməyə gəliin! Ay adamlar, köməyə gəliin! Ataaa, hardasaaan, gəl dəəə. Öhö, öhö, öhö!.. Ana, qurban olum, noolar, qalx, bir təhər gedək. Ermənilər gəlib bizi tutar axı...

Birdən hardansa adamlar peyda oldular.

- Bııyy, başşıma xeyir, Güllər xalanın gəlinidi ki...Aaz, Sehrandı dəə..

- Can, can! Ağlama, İsi, ağlama, xala qurban.

- Allaha min şükür... Yaxşı ki sağ-salamat gəlib çıxıblar, gavırrardan cannarını qurtara biliblər...

- Ağlama, bala, neynək. Buynuzsuz qoçun qisası buynuzdu qoçda qalmaz!.. İsmayılğil böyük, yarıçuq bir tikilidə tonqallar yandırır ətrafında qızınan, var-gəl edən, ağlayan, meyit üstə şivən qoparan, saçını yolan, üzünü cıran, ürəyi gedən ... adamların içərisinə düşdü. Bibisini, qardaşını da burada tapdılar. Sonra, lap nağıllardakı kimi, nə olduğunu bilmədi...

Böyük bir şəhərdə məskunlaşmışdılar. Amma ətrafda baş verənlər İsmayılı maraqlandırmırdı. Daim gərgin, daim fikirli idi; heç kim, heç nə onun qırışığını, nisgilli ürəyini açə bilmirdi. İtkin düşmüş atası Aydın, öldürülmüş əmisi Vaqif, gəlinləri, xəstə düşmüş anası, doğma yurd yerinin viranə mənzərəsi daim gözləri önündə idi.

...Onu yeni il şənliyinə aparmışdılar. Yeni il bileti sinif adından ona bağışlamışdılar. Şənliyi çox gözəl, təntənəli təş-

kil etmişdilər. Uşaqlar "Şaxta baba, Qar qız, gəlin!" nidaları ilə qışqırır, dövrə vurub oynayırdılar. Bir kənarda dayanan İsmayılın gözləri qəfildən dumanlandı, mayor əmisinin toyu, yallı gedən qohum-əqrəbası, alovlanan tonqal, cavan gəlin Təranənin barmağındakı üzüyün barmaq qarışıq qoparılması, bir kənarda qar üstündə düşüb qalmış gəlin fatası, Bozdarın açıq gözləri, ağzıqanlı toplar, pulemyotlar, avtomatlar ...onun gözlərinin önündə rəqs etməyə, dövrə vurmağa başladı. Anasının ağlar səsi gəldi qulağına: "Baxma, oğul, sən dədənin canı, baxma, qorxarsan... dəli olarsan... Baxmaaa, anana yazığın gəlsin!.. " "Qoy baxım, ana, əmimi öldürənnəri yadımda saxlıyım ki, böyüyəndə onları qırjaaam!" "Göydən allah baxır, eləməərəm, günahdır!.. " "Bəs allah baba Sərkisgilə tərəf niyə baxmır?!" İsmayıl yenə hər şeyi unutdu, nə oldu... bilmədi. Qulaqlarında çığırtılar, kinayəli vəhşi gülüşlər və atəş səsləri guruldayırdı. İsmayıl sanki ağ, yumşaq buludların üzərində rahatca uzanaraq o səslərə tərəf ahəstə-ahəstə uçurdu. Qulağına hərdən Bozdarın da hürüşü gəlirdi. Böyrü üstə düşmüş, qana bulaşmış həyət darvazası da sanki rəqs edirdi. Get-gedə yanan ot tayaları, tüstülənən evlər, böyürüşən mal-qara, yerdə partlamaya düşən heyvanlar... da rəqsə qoşuldu. Dairə get-gedə genişlənir, böyüyürdü. Lakin laaap uzaqlarda bir işıq göründü, böyüdü, ona tərəf gəlməyə başladı. İsmayıl o işığa baxanda gözlərində bir rahatlıq hiss etməyə başladı və nəzərlərin o işığa dikib qaldı... Xəstəxanada gözünü açdı. Xeyli vaxt burada qaldı, müalicə olundu, sağaldı. Amma həmin gecə gördükləri dəhşətli bir kadr kimi gözlərinin önündə əbədilik qaldı.

Məktəbdə Xocalı faciəsinə həsr edilmiş tədbirdə aparıcı qızın Həsənoğlu soyadlı müəllifdən oxuduğu misralar isə onun kiçik qəlbində böyük qələbəyə **dərin** inam hissi oyatmışdı:

Vətənim qara geyib, bəxtimizə **qara** düşüb,
Hay çəkin, nalə edin, millətimiz **dara** düşüb.
Ağlamaq çarə deyil, qoy qurusun **göz** yaşımız,
Heç kəsə əyilmərik, çoxalsa da **baş** daşımız!
Millətim qeyrətlidir, tutduğu yol **haqq** yoludur,
Azərbaycan Arazın həm sağdır, **həm** soludur.
Dağıdıb Vətənim, gəl etmə bayquş yuvası,
Sizə də çalınacaq gec-tez ölüm **havası**.
Körpələr güllələdin, sormadın, **qatil**, yaşını,
De, niyə oydun gözünü, bəs niyə **kəs**din başını?

Bir körpə ağlayanda dözmək **olmur** göz yaşına.
Millətim qan-yaş tökür, gəlsin **sən**in öz başına!
Azadlıq bayrağımız dalğalanar, **gec**-tezi var,
Sizlərə bəs edəcək vətənimin ağ **bezi** var!
Parçala, did qəlbimi, mən sənə **nifrət** edirəm,
Niyyətim azadlıqdır, qibləmə **doğru** gedirəm!!!
İsmayıl da bu amalı daim qəlbində yaşatdı...
1992-ci il, Goranboy, Xanqərvənd **kəndi**.

Birinci epiloq

... İllər ötdü. İnd İsmayıl zabitdir. Orduda qulluq edir. Dəfələrlə düşmən hücumunu dəf edərəkən fərqlənmişdi. Artıq mayor rütbəsində idi. Hərbi əməliyyatlardan birində düşmən qüvvələri geri oturdulmuş, işğal altında qalmış ərazilərin mühüm strateji əhəmiyyəti olan böyük bir hissəsi azad edilmişdi. Bu döyüşdə ağır yaralanmış İsmayılın da qəhrəmancasına döyüşməyi yüksək qiymətləndirilmiş, dövlətin yüksək dərəcəli ordeni ilə təltif edilmişdi. Artıq ailə də içərisində hər cür şəraiti olan gözəl mənzillə təmin edilmiş, anası da sağalmışdı. Həkimlər İsmayıla dedilər ki, yaraların sağalmağ üzrədir. Ona müalicəni davam etdirmək şərtilə iki aylıq məzuniyyət də verilmişdi. Həm də anası İsmayıla eşitdirmişdi ki, artıq xeyir işə də başlamağın vaxtıdır...

2016-cı il, Bakı.

İkinci epiloq

Aradan bir neçə il də keçdi. Ölkədə ordu quruculuğu diqqət mərkəzindəki əsas məsələlərdən biri oldu. Erməni quldurları isə dayanmaq bilmirdi. Elə hey ərazilərimizi, dinc sakinləri hədəfə alır, beynəlxalq səviyədə də böhtanlarla yağrulmuş siyasətinə ara vermirdi...

Qəfildən düşmən ordusu hücumə keçdi. Ali Baş Komandanın əmri ilə ordu əks həmləyə start verdi. Beləliklə, İkinci Qarabağ savaşı başladı. Ordu, dövlət və xalq dəmir yumruq kimi birləşdi...

Müharə cəmisi qırx dörd gün davam etdi. Ordumuz qalib gəldi. Bu zaman general İsmayıl Quluzadə ən təcrübəli və həm də ən gənc generallardan biri idi. Əlbəttə ki, cəbhədə idi...

Döyüş düşmən üçün biabırçı bir sonluqla yekunlaşdı. Azərbaycanın şanlı qələbəsi Yer kürəsinin hər tərəfinə yayıldı. Düşmən təslim sənədinə qol çəkməli oldu. İsmayıl Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı fəxri adı verildi. Məşəqqətli günlər geridə qaldı. O özünü xoşbəxt hesab edirdi. Vətən işğaldan azad edilib, Qarabağda geniş quruculuq işləri gedir. Burada müsabiqələr, beynəlxalq tədbirlər təşkil edilirdi.

İsmayılın iki oğlu artıq məktəbli idilər. Ataları kimi onlar da hərbiçi olmaq, estafeti davam etdirmək arzusunda idilər.

Vətəninə azad görən İsmayılın da daha heç bir dərdi yox idi.

2022-il 26 fevral

İNTİQAM

(Hekayə)

Uşaqlar meşədə çır meyvə toplamaqla məşğul idilər. Deyir-gülür, zarafatlaşırdılar.

- Ay uşaqlar, Dəniz kosmonavt olmaq istəyir-deyə Fərid ironiya ilə söylədi. Aysu cavabında:

- Bunda nə var ki?! Valentina Tereşkova kosmonavt ola bilər, Dəniz ola bilməz?-söylədi.

Qardaşı Fəridin yanında dayanmış sakittəbiətli Şəhriyar təmkinlə söhbətə qarışdı: - Hər şey insanın özündən asılıdır. Qarşına məqsəd qoysan, hər şeyə nail ola bilərsən. Bizim Kərim Kərimov bu sahədə birdən-birə görkəmli mütəxəssis kimi məşhurlaşdı?! İnamlı, dəyanətli, savadlı olmaqla qələbə əldə etmək mümkündür.

- Doğru deyirsən, Şəhriyar. Hər şey insanın iradəsindən asılıdır, - deyə Fərid Şəhriyarın sözünə qüvvət verdi. Bu zaman Nəvai dilləndi:

-Uşaqlar, bu nə səs-küydür? Eşidirsiniz?

- Həə. Doğrudan da, bu nə gurultudur?

- Deyəsən, ağac doğrayırlar. - Axı meşədən ağac kəsmək qadağandır. - Uşaqlar, səs-küy yaxınlıqdan gəlir. Gəlin, gedək baxaq, görək nə edirlər.

Hamı səs gələn səmtə getdi. Bəli, doğrudan iri- iri ağacları doğrayıb tökürdülər. Beş-altı erməni çalışırdı. Nurxan soruşdu:

- Əmi, nə edirsiniz?

-Ara, musurman küçüyü, korsan? Ağac kəsirik. Sonra da musurmannerin başını kəsəcəyiq.

Lətafət hirslandı:

- Yaxşı danışın! Musurmanner sizə nə pislik edib ki?!

Başqa bir erməni söhbətə qarışdı:

- Musurman gözəli, burdan Yerevana maşın yolu çəkəcəyiq. İndi bildin?..

Uşaqlar bu söhbəti evdə danışdılar. Fəridin atası Bakıda yaşayan professor qardaşını əhvalatdan xəbərdar etdi. Dedi ki, Topxana meşəsi qırılır, yüz illərlə yaşı olan təbii sərvətimiz məhv edilir. Söhbət yayıldı, böyüdü. Ölkə lərzəyə gəldi. Necə yəni?! Bu ölkənin sahibi var, icazəsiz yol çəkmək nə deməkdir?

Ermənilərin bu özbaşınalığına etiraz əlaməti olaraq insanlar nümayişə çıxdılar. XX əsrin sonuna hələ on iki il qalmışdı...

Bakıda-Xəzər dənizinin sahilində yerləşən Leninin adını daşıyan böyük meydandakı izdiham da elə dəniz kimi dalğalanırdı. İnsanlar erməni daşnaklarının özbaşınalığına etiraz əlaməti olaraq haqq səslərini ucaldırdılar. Xalqın vətənpərvər oğulları tribunadan alovlu süarlar səsləndirirdilər. Heç bir qorxutma, hədələmə və təzyiqlər millətin vecinə deyildi.

Bu zaman 10 yaşlı Nəvai ata-anası ilə birgə yay tətilini keçirmək üçün Rıqa şəhərində idi. Şəhər sakit və gözəl idi. Amma havası və suyundan yosun iyi gəlirdi. Ətraf meşəlik idi. Gecə ilə gündüz bir-birindən fərqlənmirdi. Şəhərdə maşınlar ahəstə hərəkət edir, signal səsi, demək olar ki, eşidilmirdi. Bütün bunlar Nəvainin çox xoşuna gəlirdi. Səsli-küylü

Bakıdan fərqli olan bəzi cəhətlər onun diqqətini cəlb edirdi. Buranın süd məmulatları, dondurmaları necə də ləzzətli idi. Hər gün yaxınlıqdakı kafedə səhər, günorta və axşam yeməyinə gedirdilər. Yeməklərin keyfiyyətinə söz ola bilməzdi. Hərdən binanın arxasındakı meşəyə gedir, gəzişirdilər. Çoxlu göbələk olsa da, əl vurmurdular. Çünki ev sahibəsi Anna Georgiyevna onlara xəbərdarlıq etmişdi:

- Buranın göbələkləri müxtəlifnövlüdür, zəhərliləri də çoxdur. Ona görə də onlara əl vurmaq çox təhlükəlidir. Ailə bir ay burda dincəlsə də, ata-ana nıgaran idi. SSRİ Ali Soveti Qarabağın taleyi ilə bağlı qərar verməli idi. Hər gün qəzetləri alaraq oxuyurdular. Nəhayət, arzuladıqları qərarı qəzetdən oxudular: Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Çox sevindilər. Belə qərara gəldilər ki, bu şad xəbəri gəlib Leninqradda –indiki Sankt-Peterburqda qeyd etsinlər.

Qatar bütün gecə yol getdi. Uzun yol onları darıxdırmır, əksinə, ailə zövq alırdı. Qatar, əsasən, meşənin içərisi ilə hərəkət edirdi. Hərdən beş-altı evdən ibarət kiçik yaşayış məskənləri görünürdü, vəssalam. Nəhayət, saat səkkizdə vağzala çatdılar. Nəvai hər yana, hər kəsə diqqətlə tamaşa edirdi. Bu şəhər haqqında çox oxumuşdu. Amma vağzalın natəmizliyindən xoşu gəlmədi: hər tərəf kağız-kuğuzla zibillənmişdi. Böyük bir çay axırdı. Suyu çox bulanıq və palçıqlı idi. Aha, bu da Volqa çayı. " Bu nədir belə? Belə böyük bir şəhərin vağzalına baxın, zibilin içindədir"- deyə Nəvai düşündü.

Şəhərin mərkəzinə hansı tarmvayla gedəcəklərini bil-

mirdilər. Odur ki, soruşmaq qərarına gəldilər. Qarşıdan asta addımlarla bir qadın gəlirdi. Onun bərabərinə çatanda ata qadına müraciət etdi. Lakin qadın əlini yellələyərək:

-Ara, paşol k çyortu, - deyə cavab verdi. Dayanıb heyrətlə onun dalınca baxdılar. Ata qadının etinasızlığından hirsələn-di. Yenə yollarına davam etdilər. Bu dəfə üzündən nur yağan bir qadına eyni sualla müraciət olundu. Qadın mehribanlıqla dedi:

- Oğul, xoş gəlmisiniz şəhərimizə. Bax bu qarşıdakı bina-nın arxa tərəfi tramvayların son dayanacağıdır. Beş nömrəli tramvay sizi mərkəzə aparacaq.

Ata qadına dönə-dönə təşəkkür etdi. Gəlib tramvayda oturdular. Mərkəzdə ikimərtəməli bir univermağın qarşısın-da tramvaydan düşdülər. Yağış yağırdı. Qəfildən leysan baş-ladı, İki-üç dəqiqə keçməmiş küçələrdə sel axmağa başladı. Maşınlar hərəkət edə bilməyib dayandı.

Dedilər ki, son əlli ildə ilk dəfədir ki, bu cür güclü yağış və sel görüblər. Nəvaigil bir binanın girişinə daxil oldular. Ata bilet almaq üçün getdi. Bir rəssama sifariş verdi ki, Nəvainin portretini çəksin. Rəssam şəkil çəkir, ana-Şərqiyyə müəllimə isə tez-tez qapının arasından küçəyə boylanırdı ki, gələndə Firidun müəllim onları görsün. Çünki yer yadından çıxı bilər-di. Nəhayət, ata gəldi, portret də hazır oldu, yağış da kəsdi. Bu mənzərə ömürlük Nəvainin yaddaşına həkk olundu.

Ailə Ermitaja getdi, bir az da əyin-baş alaraq geri-Riqaya döndülər.

Günlər bir-birindən maraqlı keçirdi. Hər gün yaxınlıqda-kı kino-teatra gedib filmlərə tamaşa edirdilər. Sofiya Rota-

runun çəkildiyi kinolar, xüsusən də "Ürək... ürək " filmi, "XX əsrin dəniz quldurları" və digərləri çox maraqlı idi. Bir dəfə Firudin müəllim dedi ki, buradan hər gün Finlandiyaya avto-bus gedir. Adamlar səhər tezdən gedib, gəzib, bazarlıq edib axşam da qayıdırlar.

-Biz də gedəkmi? -dedikdə Şərqiyyə müəllimə ehtiyat-la dilləndi: -Vallah, məmnuniyyətlə gedərəm. Amma yad bir ölkədəyik. Burdan da başqa bir yad ölkəyə gedərik, bir hadisə-zad olar. Məncə, başımıza cəncəl açmasaq yaxşıdır. Beləliklə, bu fikirdən vaz keçdilər.

Yenə doğma Qarabağ!.. Hər yerdən gözəl, hər yerdən sə-falı Qarabağ! Dünyanın cənnət guşəsi!..

Bir epizod da Nəvainin yaddaşında həkk olunmuşdu: ailə bir mağazada geyim almaqla məşğul olarkən qəfildən kobud bir səsə döndülər.

- Hmmm... Dadim Karabax?

Şərqiyyə müəllimə qəzəbli və qətiyyətli bir səsle dilləndi:

- Nikoqda!!!

Ardınca Firudin müəllim səsləndi:

-Eto nevozmojna!!!

... Qarabağla bağlı münaqişə müharibəyə səbəb oldu. Bu məkrli oyunda Azərbaycan yüzlərlə şəhid verdi, Qarabağ və ətrafdakı yeddi rayon işğal olundu. SSRİ dağıldı. Azərbaycan müstəqil dövlətə çevrildi...

Nəvai prokuror, Dəniz tərcüməçi, Aysu cərrah, Şəhriyar isə səfirlik işçisi idi. Fərid həbçi-polkovnik, Lətafət müəllim, Nurxan isə jurnalist idi.

Qaçqın və köçkünlər ölkəsinə çevrilmiş Azərbaycan iş-

ğal-illərində iqtisadiyyatı gücləndirdi, milli ordusunu yaratdı. Artıq regionda güclü dövlətlər sırasında yer almış ölkə quduz düşmənin bütün təxribatlarının qarşısını alır, ardıcıl olaraq sülh siyasəti yürüdü. Düşmən ölkə isə beynəlxalq təşkilatların göstərişlərinə məhəl qoymurdu.

... Uşaqlıq dostları hərdən bir yerə toplaşır, keçmişi xatırlayır, işğal altında qalmış Qarabağ və ətrafdakı yeddi rayonun taleyi barədə düşüncələrini bölüşürdülər. Hər dəfə də söhbətləri nikbin notlarla yekunlaşırdı.

Polkovnik Fərid:

- Hazırda regionda nüfuz və söz sahibi bizik!

Şəhriyar:

- Dünya həqiqəti bilir, ermənilərin iç üzünü tanıyır.

Nəvai:

- 2016-cı ilin Aprel döyüşləri dünyaya səs saldı, ordumuzun nəyə qadir olduğunu dərk etdi. Qəhrəman əskərlərimiz bir sıra mühüm strateji əhəmiyyətli yüksəklikləri düşmən tapdağından azad etdi. Təəssüf ki, Polad kimi generalımız satqınlığın qurbanı oldu.

Lətafət müəllimə:

- Bu gün elə bir gənclik yetişdirmişik ki, düşməne qan uddurmaq üçün əmr gözləyir. Biz işgalla barışa bilmərik. Torpaqlarımızdan düşmən ayağı kəsilməlidir!

Aradan bir neçə il də keçdi. Düşmən tərəf yenə dinc durmurdu. Məqsədi Kürə qədər ərazini ələ keçirmək idi. Ölkəmizdə isə insanlar adi həyat sürməkdə, qurub-yaratmaqda idi. Ordumuz düşmən təxribatlarına layiqli cavablar verirdi. Eyni zamanda ölkə iqtisadi cəhətdən də güclənmişdi.

Xarici ölkələrə gedən qaz kəmərləri ölkənin büdcəsini daha da zənginləşdirirdi. Dünya ölkənin benzininə böyük dəyər verirdi. Ordu quruculuğu da diqqət mərkəzində idi. Bir sözlə, xalq da əvvəlki xalq deyildi, dövlət də. Dövlət sülh tərəfdarı idi, qan tökülməsini istəmirdi. Ermənistan isə havadarları sayəsində daha da irəli getmək həvəsində idi. Amma... sən saydığını say, gör fəlakət nə sayır...

Payız səhərlərindən birində isə düşmən qəfil hücum keçdi. (Yeri gəlmişkən: faşistlər də 1941-də SSRİ üzərinə qəflətən xaincəsinə hücum etmişdilər. Elə ermənilər də yeni faşistlər idi, ssenari də eyni idi).

Artıq qaradan bəd rəng yoxdur. Düşməni yerində oturtmaq lazımdır!

Ali Baş Komandan əks-hücum əmri verdi. Qızgın döyüş başladı.

Bu zaman Aysu cəbhəyə getdi- döyüş zonasına yaxın xəstəxanalardan birində vəzifə borcunu yerinə yetirməyə başladı. Fərid artıq general-leytenant idi, döyüşü idarə edənlərdən biri idi.

Müharibə ilk anlardan ordumuzun üstünlüyü dünyaya sübut etdi. Türkiyə, Pakistan, İsrail kimi qardaş ölkələr Azərbaycanı dəstək oldu. Bayraqdarlar düşmənin canına vəlvələ salmışdı.

İmkan tapan kimi Nəvai, Dəniz, Şəhriyar, Aysu, Fərid və Lətafət bir-biri ilə zəngləşirdilər.

-Nəvai, qələbə bizim olacaq! Sən tutulmuş terroristlər haqqında ən ədalətli hökmü çıxart. Onlara güzəşt etmə. Bizə etdiklərinin intiqamının alınma anı gəlib çatıb, ordumuz

düşmənin anasını ağladır. Döyüş silah-sursatlarını, texnikalarını qoyub qaçırlar. Erməni leşlərindən təcavizlər yaranıb, leş leşə söykənib, - deyər Fərid telefonda fərəhlə dostuna söyləyirdi.

-Baaax belə! "Dəmir yumruğ"un dadını gördülərmisi?! Ali Baş Komandanımız demişkən:

"Nooolduu, Paşinyan?"-deyə Nəvai dostuna zarafatla, fərəhlə cavab verirdi...

Müharibə çox davam etmədi, cəmi qırx dörd gündə erməni işğalına son qoyuldu. Xalq, ordu və dövlətin birliyi- dəmir yumruq qələbəni qazandı. Düşməndən intiqam alındığı üçün dostlar bir-birini təbrik edirdi. -

-Təəssüf ki, şəhidlərimiz də oldu, -Dəniz dilləndi.

Aysu:

- Qələbə qurbansız olmaz. Allah onlara rəhmət eləsin!-dedi.

Artıq respublikanın baş prokuroru olan Nəvai də söhbətə qoşuldu:

-Düşmən yenə dərs almadı: böhtan, yalan və iftiralarından, tərribatlarından əl çəkmir. Amma daha gecdir. O bir daha güc oplaya bilməz.

Şəhriyar:

-Bizim işimiz bununla bitməyəcək. Əzəli torpaqlarımızın hamısı geri qaytarılacaq. Böyük Turan birliyinin, Türk dünyasının zəfər yolunu bundan sonra heç bir qüvvə kəsə bilməz!-dedi.

-Zəfər yolunda yeni-yeni uğurlar, canım Azərbaycanım!-Dəniz qururla səsləndi!..

General-leytenant Fərid dostları ilə telefonla danışarkən inamla söylədi:

-Torpaqlarımızın kiçik bir hissəsini də sarı rəngdən azad edəcəyik, əmin olun!!!

Dostları onun sözlərinin mənasını gözəl anlamışdılar...

Əmin idilər ki, o da olacaq!

Yanvar, 2022-ci il.

KÖLGƏSİ QANLI ÇINAR

(hekayə)

Aqil dayı kənddə böyük hörmət sahibi olan "köhnə kişi"lərdən idi. Bu adı ona rəhmətlik babası veribmiş. Elə babasının da adını daşıyır. Bəs niyə nəvəsinə belə ləqəb qoyub: köhnə kişi. Çünki Aqil balacalıqdan ağırsallı uşaq idi. Çox ciddi, ağır, ağıllı, böyük-kiçik yeri bilən... Bu yaşadək də o, elə-beləcə qalıb. Kənddə ən mübahisəli məsələlərin barış "lentinə o kəsərdi", məsələ sülhlə yekunlaşardı.

Aqil babanın var-dövləti də az deyildi. Kəsiblərə əl tutmaq da onun adəti idi. Hətta kənddəki yeganə dəyirman da onun idi.

Qonşu kənddəki molladan dərs almışdı. Məkkəni də ziyarət etmişdi.

Dünyanın çox narahat vaxtı idi. Urusdarın vilayətində iğ-tişaşlar baş alıb gedirdi. Deyəsən, çarı devirmək istəyirdilər.

"Əşi, o boyda Niqalayı devirməkmi olar?" Camaat belə düşünürdü. Amma kişini taxtdan saldılar.

- A balam, bundan bizə nə?! Millət bilər, Niqalay bilər.

Amma sən demə belə deyilmiş. Valodya adlı biri padşah oldu.

- Eeehhh... əşi, ilan ağına da nəhlət, lap belə qarasına da... - deyə yenə camaat arasında münasibət bildirilirdi. Aqil baba isə deyirdi:

- Camaat, tələsmiyin, qoyun görək bu işlərin axırı necə olacaq. Heç ağıl bir şey kəsmir. Kaş millətimizə xəteri dəyməsin.

Necə dəyməsin? Elə deydi haa, laap nə təhər...

Bir gün xəbər çatdı ki, uruslar ordu ilə Azərbaycana gəlib. Ölkədə bərk qarışıqlıq idi. (Hətta sonralar, laaap sonralar dünyadan bixəbər bir "şair" də fəxrlə, qürurla belə yazmışdı :

Qızıl ordu gələndə paravozu baban sürdü, ay bala...

Pəh! Nə "gözəl" deyib, bərəkallah!.. Ay sənin ətin tökül-sün!..)

Aqil baba dedi:

-Balam, deyəsən, bu xına o xınadan deyil.

O bu sözü kişilərin yığnaq yeri olan kənddəki tək çayxanada demişdi. Kişilər ora təkcə çay içmək üçün getmirdilər. Çayxana onların dərdləşmə, necə deyərlər, lap bəzən "siyasi məsələlərin çözüm yeri" idi. Xoruz səsi eşitməyən xəbərlər ilk dəfə orada eşidilərdi.

Bu xəbərləri də gətirən Bakıda neft mədəninə çalışan Aslan kişi olardı. Ayda-ildə bir dəfə kəndə gələn Aslan kişi çayxanaya da baş çəkər, ağsaqqallarla söhbətləşərdi. Ən təzə xəbərləri də o çatdırardı camaata. Bir gün xəbər çıxdı ki, hər yanda savad kursları açılır: hamı savadlanmalıdır. Bəli, hünərin var getmə, ya arvadını, qızını, bacını qoyma getməyə. "Kombed" (yoxsullar komitəsi) gəlib deyirdi ki, a camaat, bu urusdu ha, ondan xata əskik olmaz, bizi işə salmayın. Qanuna əməl etməyəni Sibirə sürürlər.

Bu da məsələnin ciddiliyinə, həm də çox ciddiliyinə əməlli-başlı işarə idi. Bəli, adamlar da axşam mal-heyvanı, toyuq -cücəni yerbəyer etdikdən sonra "məktəbə"- "kombed"-in köhnə binasına dərsə gedirdilər.

Aqil baba da gedirdi. Birtəhər az-maz öyrənə bilmişdi.

Rayondan gələn nümayəndə kəndə başçı seçməli idi. Camaat bir nəfər kimi Aqil babanı seçdi. Nümayəndə də razılaşdı. Nə isə. Aylar, illər ötdükcə rus hökuməti yerini bərkidirdi. Atalar demişkən, "Yerimi bərkidim, gör sənə neyləyəcəm". Bəli, bildiklərini eləməyə başladılar. Mal – heyvanı çox olanı "qulaq" deyib qulaqladılar, Sibirə yolladılar, həbs etdilər, güllələdilər. Ölkənin hər yerində olduğu kimi, Qarabağda da vəziyyət olduğu qədər ağır idi...

Aqil baba bilmirdi nə etsin. Axı nə edə bilərdi ki. Toplu-topxanəli bir hökumətə qarşı çıxma bilməzdi ki.

Aqil baba yazmaqda çətinlik çəkirdi. Özünə köməkçi axtarmağa başladı. İşə gedəndə bir şivərək oğlanın qoyun otardığını gördü. Yeniyetmə onu görən kimi yaxınlaşıb ədəblə salam verdi.

- Salam, ay oğul. A bala, kimlərdənsən?

- Baba, Əmiraslanın nəvəsiyəm.

- Hə, belə deee... Xalaoğlunun nəvəsisən ki. Maşallah, o qədər törəmələrimiz artıb ki, yerdən qalxanları da tanımırıq.

Hə, a bala, de görüm yazıb-oxuya bilirsən?

- Hə.

- Səni özümə köməkçi götürmək istəyirəm. Nə deyirsən?

- Baba, sən məsləhət edəndən sonra nə deyə bilərəm ki. Amma atama da deyim.

- A bala, day o sənnik deyil. Onnan özüm danışaram. Beləliklə, Aqil babanın işi düzəldi. Xanlar onun yazı-pozu işlərinə baxmağa başladı. Amma çox fərasətli uşaq idi. Nə desən cavabı "Baş üstə!" olardı. Bir gün babanın böyük oğlu

İsfəndiyarın meyidini gətirdilər kəndə. O, Gəncədə hərbi qulluqda idi. Komandir onu söyüb, gözünə döndüyüm İsfəndiyar da eləmə tənbellik rusa on qat cavab qaytarıb. Pah, heç urusu söymək olar? Komandir silahı çəkib oğlanın bədənini dəlik-deşik edib. Al gəldi, Xınalı kəndi. Bu sənə urusların ilk "hədiyyə"si... Bütün kənd sarsılmışdı. Belə faciəni heç zaman görməmişdilər. Amma daha neyləmək olardı. Rus elədiyini elədi. Aqil baba ürəyindən qara qanlar axsa da, balasının ölümünü təmkinlə qarşıladı. Onu dəfn etdirdi. Yaxşı ehсан verdi. Bir gün Gəncəyə getdi. Komandiri axtarıb tapdı. Dombagöz, yekəqarın komandir onu qəbul etdi. Aqil baba dedi ki, İsfəndiyarın atasıyam. Elə bunu eşitcək rus bağırdı: Von atsuda, svoluç! Vooon!!! Aqil baba əlini cibinə saldı, ayağa qalxdı. Sən demə, silahı var imiş. Rusun düüüüz alınının ortasından bircə güllə atdı. Elə bu bircə güllə də ona bəs elədi. Hay düşənə qədər arxa pəncərədən tullandı, dirəyə bağladığı atını açdı, minib oradan uzaqlaşdı. Hara getdisə, yox oldu. Arxasınca düşənlər onu tapa bilmədilər. Bəlkə də tapmaq istəmədilər. Çünki yoldaşlarının günahsız ölümü onları da yandırır. Beləcə Aqil baba qaçaq düşdü. Elindən, obasından, ailəsindən ayrılmalı oldu. Babanı istəyən cavanlar onu tapıb ətrafına toplaşdılar. Baba dedi ki, siz qayıdın geri. Mənim altmış yaşım var. Ölsəm də eybi yoxdur. Balamın itiqamını aldım. Daha yaşamasam da olar. Lakin cavanlar bu qərarı qəbul etmədilər:

- Baba, onsuz da bizi rahat buraxmayacaq şura hökuməti. Geriyə yolumuz yoxdur. Sən necə, biz də elə.

Beləliklə, günahsız insanların qorxulu, gizlin, ölümlə ad-

dımbaaddım izlənilən həyatı başladı.. Aqil babanın yoxluğundan sonra Xanlar hələ də özünə gələ bilmirdi. Babanın evini yandırmışdılar, tək qalan oğlu Namazı sürgün etmişdilər. Daha nələr, nələr. Aradan bir neçə il keçdi. Aqil babanın kiçik "ordu" sunu hələ də tuta bilmirdilər. Xanlar isə artıq Gəncə yerli milis dəstəsinin (atryadın) rəhbəri idi. Bir dəfə rəis onu çağıraraq dedi:

- Bu ağılsız qocanın öhdəsindən gələ bilmirik. İndi dəstənin rəhbəri sənsən. Əsas vəzifən onları tutmaqdır, Xanlar. Gələcək karyeran ondan asılıdır.

Xanlar susdu, az sonra dilləndi: - Rəis, o kişi kəndin müdrik bir ağsaqqalıdır, "köhnə kişi"dir, mənim əlimi də çörəyə o çatdırıb. Mən necə ona silah çevirə bilərəm. Bəlkə mənə bu işdən uzaqlaşdırasınız? Rəis yaxşı adam idi. Xanları yaxşı başa düşürdü. Hətta ürəyində dedi: "Sənə atanın çörəyi, ananın südü halal olsun. Qeyrətli cavansan".

- Yox, elə deyil, Xanlar. Səni yaxşı başa düşürəm, - dedi və ehtyatlə yan-yörəsinə baxdı, - yerin də qulağı var. Dediklərimi heç kim bilməməlidir. Mən göstəriş verəcəm ki, gedin, tapın, tutun, lap yerindəcə onları qırın. Sən gizləncə xəbər çatdır ki, yerlərini dəyişsələr. Bəlkə bir müddət onları beləcə qoruya bildik. Belə də eləyirdilər.

Aqil baba bilirdi ki, salamatlıqlarının səbəbkarı Xanlardır. "Halal olsun, oğul. Sənin barəndə səhv etməmişəm. Sən sədaqətli, etibarlı oğlansan. Ot kökü üstündə bitər. Sənin nəslində, kökündə satqın olmayıb. Sən də onlara çəkmisən".

Amma istəməyənlər Xanların da yaxasını buraxmırdılar. Həmin qatil rusun yaxın dostu orada idi. Hətta kiçik bir və-

zifəsi də var idi. Hər kiçik məsələni böyüdüb yuxarılara yazırdı. O, Xınalı camaatından qisas almaq, Aqil babanın dəstəsini məhv etmək üçün hər vasitəyə əl atırdı. Yuxarılara yazırdı ki, quldur dəstəsini Xanlar himayə edir, onları hərbi sursatla təmin edir və s. Lakin alınan cavab məktublarında

Xanlar haqqında ancaq yaxşı sözlər yazılırdı. Nəhayət, Gürcüstandakı rus və ermənilərdən obarət bir neçə bölük kəndə göndərildi. Adamları çox sorğu-suala tutdular, hədələdilər, döydülər, amma söz ala bilmədilər. Bu zaman qonşu Qaraçinardan olan erməni Arakel gəlib rusları tapdı, qaçaqların Qaranlıq meşədə olduqlarını bildirdi. Hərbçilər ora yollandılar..

Dolan təpəliklərindən kəsə yolla bir atlı da Qaranlıq meşəyə- Güllüstan kəndinə tərəf tələsirdi. Bu, Xanlar idi. O, nabalənd ruslardan əvvəl özünü meşənin həndəvərinə çatdırdı. Havaya dalbadal yeddi-səkkiz güllə atdı. Bir təpənin yarğanında gizləndi. Aqil babanın dəstəsi gəlib ora çatanda Xanlar gizləndiyi yerdən çıxdı:

-Aqil baba, dayanmayın, özünüzü Mədinəli meşəsinə çatdırın. Tələsin! Gəlirlər!..

Atlar tərpəndi. Xanlar isə oradan Qaraçinara tərəf üz tutdu. Yolda qara mazutabənzər maye olan çuxurlara tamaşa edə-edə atını səyirdirdi. Axşamüstü Qarqucağa çatdı. Dostu Salehlə görüşdü. O da milis idi. Əhvalatı danışdı:

-Arakeli aradan götürməliyik. Bilirsən ki, o nə qədər günahsız adamı güdəzə verib.

Yollandılar Qaraçinara. Arakelin evinin yaxınlığındakı moruqluqda gizləndilər. Bir də gördülər ki, biri yaxınlaşır.

Qəfildən yola çıxıb əl fanarını yandırdılar. Arakel idi. Erməni-cə danışdılar ki, Arakel şübhələnməsin. Fanarı söndürdülər.

- Ara, barev, Arakel. Vontsez? Arakelin cavabını gözləmə-dən Xanlar xəncərlə onun hulqumunu üzdü. Leşini sürüyüb moruqluğa atdılar. Dinməzcə kənddən çıxdılar. Saleh Qarqu-cağa döndü, Xanlar isə Gəncəyə üz tutdu. Tezdən iş başında olmalıydı...

Şura hökuməti gündə bir qərar çıxarırdı. Adamların nəyi vardisa, əllərindən alınmışdı. Camaat ac-yalavac idi. Açıdan mal yemi olan jumix yeyir, köpür və ölürdülər. Camaat hö-kümətin qorxusundan dillənə bilmirdi. Əlac yox idi.

Bir gün xəbər yayıldı ki, Aqil babagili tutublar. Bu dəfə Talış kəndinin erməniləri "qəhrəmanlıq" göstərmişdilər.

Səhəri gün kənd camaatını "Üçüncü kolxoz" - Orta qışlaq deyilən əraziyə - geniş bir düzənliyə topladılar. Yolun kəna-rında çox nəhəng bir çinar ağacı var idi. Yaşı bilinmirdi. 10-12 adam əl-ələ tutsa, onun gövdəsini zorla qucaqlaya bilərdi.

Çoxlu silahlı əskər var idi. Onlar üç cərgə dairə halında düzülmüşdülər. Sonuncu dairədəkilər yerli milislər idi. Xan-lar da orada idi. Ürəyi qan ağlayırdı. Özünü zorla saxlayırdı. "Bir dəli şeytan deyir ki, silahını çevir bu sarı rus donuzlarını biç, tök yerə!.." Amma yaxşı bilirdi ki, bu, kənd camaatının kütləvi qırğınına səbəb olardı.

Nəhayət, at belində biri gəldi. Gürcüstandakı erməni - rus bölüklərinin rəhbəri idi. Keçdi qabağa. Dilmancı da var idi. O, rusca danışır, dilmancı da onun danışdıqlarını Azər-baycan dilinə tərcümə edirdi.

- Camaat, bu hökumət sizin xilaskarınızdır. Onun qanun-

larına sözsüz əməl etmək vacibdir. Yoxsa, sizi yaxşı aqibət gözləməz. Bax bu adamlar kimi. Onlar xalq düşmənidirlər. Yaxşı baxın. İndi əmrə əsasən onlar hamının gözü qarşısın-da layiq olduqları cəzanı alacaqlar. Bilin ki, hər hansı biriniz hərəkət etmək fikrinə düşsəniz, yerinizdəcə güllələnəcəksi-niz.

- Düzləən! Farağat! Atəş!.. Atəş!. Atəş!..

Aqil baba üçüncü atəşdən sonra yerə yığıldı. Qardaşı oğlu Camal və əmisi nəvəsi Ənvər də yerdə qan içində can verirdilər. Adamlar arasından inilti, həzin hıçqırtı eşidilirdi. Bu zaman silahlar insanlara qarşı çevrildi. Dərhal inilti və hıçqırıqlar eşidilməz oldu. Hərbi dəstələr meyidləri çuxura doldurub üstünü torpaqladılar. Xanlar və onun sərəncamın-da olan daha 5-6 nəfər milisi orada qarovulda qoydular. Hə-min düzənliyin bir his-səsini traktorla şumladılar ki, basdırı-lanların yeri bilinməsin. Hava qaraldı. Xanlargil daha özlərini saxlaya bilmədi. Ağlamağa başladılar. Xanlar həmin çuxura bir çubuq sancdı. Oranı tərk etdilər. Gürcüstandan gələnələr getmişdilər. Xanlar sirdaşı Surxayı və qardaşı Adili yanına çağırırdı.

- Sizə çox gizli bir tapşırıq var: bu gecə Aqil babagili xəlvətə çıxarıb aparırsınız qəbiristanlığa. Arxda yuyursunuz, meyit qüslü verərsiniz. Bizdə 20-30 metrə qədər ağ var. Onu da götürün. Meyidləri kəfənləyin, dədə-baba qaydası ilə dəfn edin. Surxay, sən quran oxumağı bilirsən. Rəhmətliklər üçün quran oxu. Hamısını bir qəbirdə basdırın. Üstünü elə düzən-liyin ki, qəbir olduğu bilinməsin.

Babanın ailəsigilə də xəbər verin ki, yas mərasimi keçir-

məsinlər. Gedən də gecə getsin.

Beləliklə, camaatın gözünü bu cür qırdılar. Hər kəs çinarın yanından keçəndə düzənliyə boylanır, günahsız qətlə yetirilmiş el igidlərini rəhmətlə yad edirdilər.

Xanların rütbəsi böyük idi: mayor idi. Amma içindəki kədər də çox böyük idi. Ondan da böyük, min dəfə, milyon dəfə böyük idi. "Qoruya bilmədim, baba, səni qoruya bilmədim. Bu mundirə də, bu rütbəyə də nifrət edirəm. Amma neynim. Yenə imkan düşən kimi millətimə köməyim dəyir. Bakıxanov demiş, libasım kafir libası olsa da, damarımda axan türk qanı, müsəlman qanıdır. "Beləcə, bir elin müdrik, qocaman insanını qanına qəltan etdilər, qocaman bir çinarın yarpaqlarına qan çilədilər. Kölgəsində günahsızların qanından qıpqırmızı qan gölü yaratdılar. Bu qanın qisası alınacaq. Hökmən alınacaq! Xanlar bir neçə il də dözdü, nəhayət, istefa ərizəsi yazdı. Xəstə olduğunu, gözlərinin zəif olduğunu bəhanə gətirdi. Axır ki, qan-qada, şər-böhtan dünyasından aralana bildi. Millətinə xəyanət etmədən. Onları ölümün cəngindən xilas edə-edə. Özü sağalmaz xəstəliyə düşər oldu. Bir neçə ildən sonra, hələ çox cavankən balalarını atasız qoydu.

İndi hər dəfə qanlı çinarın yanından keçəndə məsum insanların qanına bais olan alçaqlar xatırlanır. Amma yaxşı bilirdilər ki, qan yerdə qalmır, qala da bilməz!

Onilliklər keçdi. Xalq siyasi cəhətdən ayılmışdı. Həm də çoxdan. Əsarətə, haqsızlığa dözməyib ayağa qalxdı. Hüququnu tələb etdi. Qurbanlar verdi. Lakin azadlığını əldə etdi. Hiyləgər düşmənlər dönə-dönə qırğınlar törətdilər, təxribatlar həyata keçirdilər. Ölkənin müstəqilliyini heç cür ba-

ğışlaya bilmirdilər. Yenə qanlar töküldü. Ağdaban, Qaradağlı, Xocalı... faciələri baş verdi. Yanvar qırğını törədildi, metro partladıldı, günahsız körpələr borulara doldurularaq məhv edildi. Deməklə bitmir. Torpaqların bir hissəsi yenə düşmən qonşuya "pay" verilməkdə idi. Bəli, indi yenə xalqın bir gözü gülür, bir gözündən isə qanlı yaşlar axır. Xalq vətənin əbədi bütövlüyünü, böyüklüyünü bərpa etmək eşqilə yaşayır. İnsanlar inanırdılar ki, o şanlı gün gələcək. Aqillərin, Xanlar kimi sakitcə şəhid olanların, onlardan sonrakı Vətən fədalələrinin ruhunun şad ediləcəyi müqəddəs gün gələcək! Odur ki, özünü nizamla, xalq! "Qalx ayağa, qoca vulkan!" Dövlətinə dayaq ol! Onunla birgə ol! Yalnız birgə olduqda hər dərdə çarə tapılır! Düşmən regionda baza yaratdı. Siz buna şərait yaratdınız, düşmənlər. Əlbəttə, canınızın qorxusundan. Türkün adı gələndə tük salırsınız. Onlar olmayan yerdə lovğalanırsınız. Amma siz böyük balıqlara yem olası xırdaca qara balıqlarsınız. Bədbəxtlər, aqibətiniz bəllidir. Biz isə torpaqlarımızı qaytaracağıq. Tezi-geci var. Ağ atlı oğlanlar daha nağıl qəhrəmanı yox, real igidlərdir. Yeni aqillər, yeni xanlarlar da onların sırasındadırlar. Düşmən, ay zavallı, qorxaq düşmən, ağ atlı oğlanlar gəlir. Yoldadırlar. Başına çarə qıl !!!

Dekabr, 2019-cu il, Bakı.

Qeyd: 2020-ci ildə ikinci Qarabağ mühribəsi başlandı. 44 gün ərzində ağ atlı oğlanlar Vətən torpaqlarını işğaldan azad etdilər. Dəmir yumruq düşmənin başını əzdi, onları Qarabağdan "iti qovan kimi" qovdular! Bu qanlı döyüşlərdə Xanların iki oğlu, bir nəvəsi, Aqil babanın da bir nəvəsi şəhid oldu, nəvələrdən biri isə Milli qəhrəman adına layiq görüldü. "Ot kökü üstündə bitər". Ataların sözü həmişə öz yerini tutur. Yaradılmış Turan birliyi isə düşmənlərimiz üçün göz dağına çevrilib. Min cür hiyləyə əl atsalar da, xeyri yoxdur. XXI əsr Türk əsridir!!!

Dekabr, 2020-ci il.
QƏBƏLƏ, VƏNDAM, "YEDDİ GÖZƏL"

MÜNDƏRİCAT

Qara çadralı ucaboylu qadın.....	3
Sonbeşik Nuşicanın dastanı	11
Şir Mahmənzər	17
Qarabağda talan var.....	20
Yaşamaq haqqı olanlar	32
Sevirəm torpağımı, öpürəm bayrağımı!.....	36
Şəhid balası.....	42
Zümrüdün nağılı	51
Son gecənin fəryadı	54
İntiqam	63
Kölgəsi qanlı çinar	72

125083

00000000200078

Naşir: İsmayıl Ələkbərov

**Kitab hazır depozitivlərdən istifadə edilərək
«Maarif» nəşriyyatının mətbəəsində çap edilmişdir.**

Çapa imzalanmışdır: 15.07.2022

Kitabın formatı: 60x84 1/16

Həcmi: 5,25

Tiraj: 100

Ünvan: Mətbuat prospekti, 529-cu məh.

1945-ci ildə Goranboyun Xanqərvənd kəndində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1953-1964-cü illərdə kənd məktəbində orta təhsilini başa vurmuş, elə həmin il indiki N.Tusi adına universitetin filologiya fakültəsinə qəbul olunmuşdur. 1968-ci ildə ali məktəbi uğurla başa vurmuşdur. Onu AMEA-nın aspiranturasında saxlasalar da ailə vəziyyəti ilə bağlı olaraq müəllim kimi fəaliyyətə başlamışdır. 1968-1973-cü illərdə İsmayılıda, sonra Bakıda çalışmağa başlamışdır. Metodist müəllim adına layiq görülmüş, ali dərəcəli müəllimdir. "XXI əsrin tanınmış maarifçisi Beynəlxalq Müsabiqəsinin qalibi", diplomantı olmuşdur. "Azərbaycanın tanınmış maarifçisi" ensiklopediyasına daxil edilmişdir. Müstəqil Azərbaycanın ilk müəllimlər qurultayında nümayəndə kimi iştirak etmişdir. Müxtəlif müəllim müsabiqələrində I, II, III dərəcəli diplomlar və fəxri fərmanlarla təltif olunmuşdur.

Yaradıcılığa orta məktəbin VII-VIII siniflərində oxuyarkən başlamış, az sonra rayon və bölgə qəzetlərində ştatdankənar müxbir kimi müxtəlif səpkili yazılarla çıxış etmişdir. Sonralar "Azərbaycan gəncləri", "Pioner", "Azərbaycan müəllimi", "Gənc müəllim", "Xəzan", "Gənc tədqiqatçı", "Azərbaycan elmi", "Abituriyent", "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi" və digər qəzet-jurnallarda yazıları dərc olunub. Müəllif 1995-ci ildən DİM(TQDK) ilə əməkdaşlıq edir, ekspert kimi fəaliyyət göstərir, minlərlə test tapşırıqları ilə qurumun test bankının zənginləşdirilməsində fəal iştirak etmişdir. Dəfələrlə qurumun fəxri fərmanı və mükafatları ilə təltif edilmişdir. 1973-2012-ci illərdə 104 sayılı məktəbdə müəllim kimi çalışmışdır. O, bu gün də DİM-də fəaliyyətini davam etdirir. Bu, müəllifin III kitabıdır.